

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristýna Hořanská

Vybrané případy společného oddlužení manželů

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Vybrané případy společného oddlužení manželů*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 28. 3. 2017

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Michaele Sigmundové, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při zpracování.

Dále bych za velký přínos pro mou práci ráda poděkovala insolvenční soudkyni Mgr. Kateřině Hajné z Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, která ochotně odpovídala na všechny mé dotazy a poskytla mi velmi cenné rady.

Stejně díky patří i místopředsedovi Krajského soudu v Ostravě, panu Mgr. Rostislavu Krhutovi, který trpělivě odpovídal a komentoval všechny mnou navrhované možnosti řešení.

Velké díky patří i zvláštnímu insolvenčnímu správci, panu Mgr. Ivo Šotkovi a jeho pracovnímu týmu, za to, že byli vždy ochotní se podělit o své zkušenosti, názory i poznatky z praxe.

Závěrem bych ráda poděkovala insolvenčním soudcům, kteří vyplnili dotazníky a podělili se tak se mnou o své názory a zkušenosti.

Obsah

Úvod	7
1 Společné oddlužení manželů	10
1.1 Vývoj institutu společného oddlužení manželů	10
1.2 Aktuální úprava společného oddlužení manželů	14
1.3 Výhody a nevýhody společného oddlužení manželů.....	16
2 Situace úmrtí jednoho z manželů v průběhu oddlužení.....	19
2.1 Příklady rozhodovací praxe soudů před revizní novelou IZ.....	19
2.2 Příklady rozhodovací praxe soudů dnes	21
2.2.1 Oddlužení řešené splátkovým kalendářem při úmrtí dlužníka – manžela	22
2.2.2 Zpeněžování zajištěného majetku v oddlužení při úmrtí dlužníka – manžela	23
2.3 Navrhovaný postup po konzultaci s insolvenčními soudci.....	24
2.3.1 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem bez relevantního majetku.....	24
2.3.2 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem s relevantním majetkem.....	25
2.3.3 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení zpeněžováním majetkové podstaty či zpeněžování předmětu zajištění	26
2.3.4 Společné jmění manželů po smrti jednoho z dlužníků v průběhu oddlužení.....	27
2.4 Řešení kolize insolvenčního práva s právem dědickým změnou IZ.....	27
3 Situace, kdy při splátkovém kalendáři jsou zabavitelné příjmy manželů zcela nahrazeny peněžními dávkami třetí osoby	29
3.1 Řešení nedostatečné výše zabavitelné částky	29
3.2 Rozhodovací praxe soudů o úplném nahrazení splátek peněžitými dávkami třetích osob	30
3.3 Úskalí navýšení příjmů dlužníků peněžitými dávkami od třetích osob.....	32
3.3.1 Obcházení zákona	32
3.3.2 Poctivý záměr dlužníků – manželů	33
3.4 Konzultace s insolvenčními soudci.....	35
3.5 Názor autorky ve světle aktuální judikatury	36
3.6 De lege ferenda	37
4 Situace, kdy má jeden z dlužníků – manželů dluhy z podnikatelské činnosti.....	39

4.1	Vývoj oddlužení podnikatele	39
4.2	Praxe při společném návrhu manželů na povolení oddlužení, kdy jeden z manželů je podnikatelem.....	40
4.2.1	Podmínka souhlasů věřitelů s pohledávkami z podnikání dlužníka jako silný nástroj věřitele pro uspokojení jeho pohledávky	41
4.2.2	Aktivní souhlas či aktivní nesouhlas věřitele s pohledávkou pocházející z dlužníka podnikání	42
4.2.3	Podmíněný souhlas věřitele s pohledávkou pocházející z dlužníka podnikání..	43
4.3	Konzultace s insolvenčními soudci a výsledek pracovních hypotéz	44
5	Vyhodnocení dotazníku.....	46
6	Komparace s německou úpravou.....	51
	Závěr.....	53
	Seznam použitých zdrojů.....	56
	Shrnutí	61
	Abstract.....	62
	Klíčová slova	63
	Key words.....	63
	Přílohy	64

Seznam použitých zkratk

IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
InsO	Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 22. Dezember 2016 (BGBl. I S. 3147) geändert worden ist

Úvod

Tématem pro mou diplomovou práci se stal institut společného oddlužení manželů, v němž jsem se při konkretizaci tématu a pracovních hypotéz zaměřila na problémové situace, které mohou při společném oddlužení manželů nastat. Těmi to situacemi jsou:

- situace, kdy jeden z manželů v průběhu oddlužení zemře;
- situace, kdy při splátkovém kalendáři jsou zabavitelné příjmy manželů zcela hrazeny peněžní dávkou třetích osob;
- situace, kdy má jeden z dlužníků manželů dluhy z podnikatelské činnosti.

Každá tato situace je následně upřesněna. V případě smrti jednoho z manželů v průběhu oddlužení je kapitola zaměřena na postupy, které by soud měl v takovém případě použít. Jsou zde navrhována řešení pro následující případy:

- případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem bez relevantního majetku;
- případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem s relevantním majetkem;
- případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení zpeněžováním majetkové podstaty;
- případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení, kde je zpeněžován zajištěný majetek.

Cílem této kapitoly je navrhnout praktická řešení a zjistit, zda se střet insolvenčního a dědického práva má řešit změnou zákona a pokud ano, jak by taková změna měla vypadat.

Další kapitolu představuje situace, v níž při splátkovém kalendáři jsou zabavitelné příjmy manželů zcela hrazeny peněžní dávkou třetích osob. Jde o téma, které je postaveno především na hodnotovém žebříčku a na posuzování základních principů a cílů oddlužení jako takového. V kapitole budu popisovat rozhodovací praxe soudů, a jak se pohled na tento problematický aspekt měnil v průběhu trvání oddlužení obecně. Cílem kapitoly je zjištění, zda je aktuální postoj soudů správný a jestli je vhodné změnit v této věci zákon a jak.

Následuje kapitola na téma oddlužení manželů, kdy alespoň jeden z manželů má dluhy z podnikatelské činnosti. Kapitola klade důraz na dvě problematické situace. První situace se zabývá tím, zda je potřeba při společném návrhu na povolení oddlužení předložit aktivní souhlasy věřitelů či postačuje jejich aktivní nesouhlas. Druhá situace řeší, zda podmíněný souhlas věřitele splňuje podmínky souhlasu s oddlužením dle IZ.

Obecně bylo mým cílem co nejvíce konkretizovat téma a pracovní hypotézy, které se zaměřovaly zejména na aktuální stav a rozhodovací praxi a v případě nejasností navrhnout vlastní konkrétní řešení a postupy.

Téma týkající se insolvenčního práva jsem vybrala z toho důvodu, že již od počátku studia na vysoké škole jsem docházela na studentskou praxi k insolvenčnímu správci. Díky tomu jsem se setkala se všemi zvolenými situacemi a mohla tak zjistit, že ne vždy je jasné, jak v daném případě postupovat. Zákon totiž mnohdy mlčí a soudní praxe je nejednotná. K tomu je tu často typický rozkol mezi rozhodovací praxí Vrchního soudu v Olomouci a Vrchního soudu v Praze. Důvodem je velká dynamika tohoto odvětví, v němž je kladen více než kde jinde značný důraz na rychlost řízení, které není vedeno o statickém skutkovém stavu, jenž se odehrál v minulost, ale o skutkovém stavu, který je neustále ovlivňován změnami.¹

Všechna témata jsou proto řešena na základě nejaktuálnějších právních předpisů a judikatury, kdy samotný institut společného oddlužení manželů existuje teprve od 1. ledna 2014. Podotýkám, že v době vypracování své diplomové práce byla v legislativním procesu novela insolvenčního zákona, která byla nakonec schválena a vyhlášena ve Sbírce zákonů dne 3. března 2017 jako zákon č. 64/2017 účinný od 1. července 2017.

Vzhledem k aktuálnosti zvolených případů a již zmíněné dynamičnosti insolvenčního práva byla mým zdrojem hlavně konkrétní insolvenční řízení a s nimi související judikatura. Dalším hojně užívaným zdrojem byly články v časopisech a samozřejmě právní předpisy. Musím však zmínit, že existuje málo sekundárních zdrojů zabývajících se tak konkrétními situacemi, které mohou nastat během řízení oddlužení manželů. Primárním zdrojem mé práce se proto staly konzultace s insolvenční soudkyní Mgr. Kateřinou Hajnou, insolvenčním soudcem Mgr. Rostislavem Krhutem a v neposlední řadě i se zvláštním insolvenčním správcem Mgr. Ivo Šotkem. Pro zmapování rozhodovací praxe v České republice jsem pak použila dotazníky, které jsem rozeslala na všechny insolvenční soudy.

Pro dosažení cílů vymezených výše jsem použila metody teoretické, normativní i empirické. Z teoretických metod jsem použila popis a explanaci, tedy výklad vycházející z popisovaných skutečností, kdy tyto metody jsou použity především v první kapitole, kde představuji institut společného oddlužení manželů, jeho vývoj, aktuální podobu a jeho výhody a nevýhody pro dlužníky.

Následují klíčové kapitoly, kde používám zejména analýzu, statistiky a metodu dotazování, kterou jsem použila jak ve formě dotazování ústního, kdy jsem konzultovala

¹ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 9, s. 713–732.

vybrané případy s insolvenčními soudci a správci, tak dotazování písemné ve formě dotazníků pro insolvenční soudce. Normativní metodu jsem pak využila k zhodnocení a hlavně následnému doporučení, jaká by v daném případě měla být právní úprava. Obecně však mohu konstatovat, že práce se opírá o vlastní zkušenosti, ukázky případů v praxi a zejména o konzultace s odborníky.

Metoda komparace se zahraniční úpravou je v mé práci použita jako komparace s právní úpravou v Německu, která je jednou z hlavních předloh našeho insolvenčního zákona. Dalším důvodem výběru německé úpravy je trend, kdy se česká úprava insolvenčního řízení obecně snaží přibližovat k insolvenčním úpravám v západních zemích.

1 Společné oddlužení manželů

Tato kapitola postupně ukáže vývoj institutu oddlužení manželů, v níž se nejprve budu zabývat způsobem řešení úpadku manželů před novelou insolvenčního zákona z roku 2008, tedy v době, kdy ještě neexistuje institut oddlužení jako takový. Poté uvedu právní úpravu a způsob řešení úpadku manželů po roce 2008 a v neposlední řadě se zaměřím na aktuální úpravu společného oddlužení manželů. Na závěr předložím výhody a nevýhody tohoto institutu.

Domnívám se, že historický vývoj institutu oddlužení a oddlužení manželů je nezbytné zmínit pro lepší porozumění specifických případů, které jsou v diplomové práci řešeny.

1.1 Vývoj institutu společného oddlužení manželů

Úpadkové právo a jeho prvopočátky je možné nalézt už v 17. století v Obnoveném zřízení zemském, kdy vyvstala potřeba řešit předlužené šlechtické pozůstalosti. Právní úprava byla poté rozšiřována a zároveň upřesňována.² Následovaly konkrétní předpisy jako Josefský konkursní řád z roku 1781, zákon č. 1/1869 ř. z., jímž se zavádí řád konkursní, císařské nařízení č. 37/1914 ř. z. zavádějící řád konkursní, řád vyrovnávací a řád odpůrcí. Do roku 1950 se postupovalo podle zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnávací a odpůrcí.³

V období socialismu nebylo úpadkové právo vůbec využíváno, jelikož s centrálně řízeným národním hospodářstvím v systému plánování a kolektivního vlastnictví nebylo ani zapotřebí.⁴

Po revoluci, kdy došlo k přechodu na tržní hospodářství, vznikla nutná potřeba úpravy řešící insolvence. Proto, spolu a v návaznosti s jinými zákony a novelizacemi v oblasti soukromého práva, byl vydán zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, který byl účinný až do 1. ledna 2008. V období do vydání tohoto zákona a ještě pár let po jeho

² ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 153-54. Panovaly však i názory, že předchůdcem úpadkového práva (i exekučního) byla římská univerzální exekuce, což k nám uvedl (myšleno tím názor) ŠTAJGR, František. *Konkursní právo*, Praha: Všehrd, 1947, str. 13. Souhlasím však s profesorem Zoulíkem, že pro podstatné rozdíly a žádnou navazující úpravu představuje univerzální exekuce spíše „slepou uličku“ v právním vývoji. Profesor Zoulík je názoru, že prvopočátky úpadkového práva jsou spíše v době rozšiřování tržního hospodářství a celkového sociálního, politického a hospodářského uvolňování ve společnosti, které přineslo novou vlnu podnikatelů a s tím samozřejmě i neúspěšné podnikatele, což představuje právě 17. století v evropských mocnostech.

³ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 156. Vývoj právní úpravy v Česku srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Konkurz a vyrovnání*. 3. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 71.

⁴ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 156.

účinnosti stále obecně platilo, že počet dlužníků jako fyzických osob byl minimální.⁵ Podle profesora Františka Zoulíka šlo pouze o hazardní hráče a obecně velice nezodpovědné osoby, které nebyly schopny splácet své dluhy.⁶ Když už byl pak na fyzickou osobu prohlášen úpadek, způsobem řešení byl konkurz, jenž se řadí mezi likvidační způsoby řešení úpadku.⁷ V takovém případě byl dlužníkovi prodán veškerý majetek, avšak po skončení konkurzu nedošlo k jeho zániku, jako je tomu u právnických osob, ale jako dlužník existoval dál.⁸ Stále však byl dlužen ze závazků plně neuspokojených v konkurzu a věřitelé mohli opět vymáhat své pohledávky, dokud nebyly plně uspokojeny. V takovém případě se dlužník nikdy nedostal z dluhové pasti, nebyl motivovaný k žádným ekonomickým činnostem, jelikož veškerý příjem byl nucen použit pro věřitele a dle mého názoru se mnohdy potýkal s vážnými sociálními problémy, které ho řadily na okraj společnosti.

21. století je doba, kdy jsou půjčky a úvěry obvyklou součástí života. Trendem současnosti není jen půjčit si na bydlení nebo auto, ale třeba i na běžné spotřební zboží. Domácnosti obecně žijí na dluh a společnost tuto situaci považuje jako zcela v pořádku. Míra zadluženosti domácností v ČR má neustále stoupající tendenci, a to již od roku 2006, jak v oblasti zadlužení za bydlení, spotřebu, tak i v ostatních záležitostech života.⁹

Z tohoto důvodu vyvstala potřeba nového způsobu řešení úpadku, který nebude mít pro fyzické osoby likvidační povahu, ale povahu sanační¹⁰ a tím dlužníka vyvede z dluhové pasti a bude ho více motivovat k zodpovědnému chování vůči svým závazkům. Český zákonodárce proto schválil insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., který nabyt účinnosti k 1. lednu 2008. Tento zákon obsahoval nový způsob řešení úpadku, jímž bylo oddlužení¹¹ umožňující uspokojení závazků formou splátkového kalendáře či prodejem majetkové podstaty¹².

⁵ Šlo nejčastěji o malé neúspěšné podnikatele, kteří provozovali obchodní či řemeslnou činnost.

⁶ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 158–59.

⁷ Existoval ještě nelikvidační (sanační) typ řešení úpadku, a to vyrovnání. To se však nepoužívalo pro své velice přísné podmínky, proto se o něm v práci nezmiňuji.

⁸ Srov. RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 765.

⁹ Tuto stoupající tendenci můžeme vyčíst z grafů na webových stránkách www.kurzy.cz, [cit. 15. března 2017]. Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/>>.

¹⁰ tzv. ozdravnou, kdy dlužník může být dále ekonomicky aktivní

¹¹ Oddlužení je aktuálně jedním ze tří způsobů řešení úpadku. Dalším je zmíněný konkurz jako univerzální způsob řešení úpadku všech dlužníků a reorganizace, jakožto speciální způsob řešení úpadku dlužníků podnikatelů, a to zpravidla jen těch největších.

¹² U obou forem platí zásadně podmínka maximálního uspokojení věřitelů, alespoň však 30 % všech nezajištěných závazků dle § 395 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění účinném ke dni 1. ledna 2008.

Tento institut je inspirován převážně německou úpravou.¹³ Panují však i názory, že předlohou byla rovněž americká koncepce, jejímž cílem je dlužníka zbavit dluhové zátěže a doslova znovu nastartovat jeho ekonomickou aktivitu, čemuž napovídá i používaný pojem „fresh start strategy“ nebo „new start strategy“.¹⁴ Přebírání cizí úpravy bylo zapříčiněno zmíněnou pauzou ve vývoji úpadkového práva od 50. let 20. století na našem území, která je typická pro postkomunistické země, jež nemají na co navázat a musí se tak „poohlédnout“ jinde.¹⁵

Podle docenta Havla je oddlužení „... jeden ze způsobů řešení úpadku, při kterém jsou konsolidovány dlužnickovy dluhy tak, aby byli nezajištění věřitelé uspokojeni částečně a zajištění v zásadě zcela a od zbytku dluhů byl dlužník osvobozen“¹⁶. Přitom musím souhlasit, že tento institut není jen ekonomickým nástrojem, ale především nástrojem sociálním, v němž stát dává šanci na vysvobození zadluženým osobám z bludného kruhu půjček na splácení jiných půjček.¹⁷

Od účinnosti insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb. se oddlužení stalo jednoznačně nejčastěji navrhovaným způsobem řešení úpadku. Statistiky dokonce uvádí, že jde až o 60 % všech návrhů na prohlášení úpadku. Pro představu, na konci roku 2011, tzn. teprve 4 roky po účinnosti IZ ve znění účinném ke dni 1. ledna 2008, bylo v tomto roce podáno dohromady 55 390 insolvenčních návrhů, z toho bylo celkem 33 575 návrhů na povolení oddlužení.¹⁸

I přes zavedení nového způsobu řešení úpadku se situace zadlužených domácností pořád zhoršovala a jejich dluhy se prohlubovaly. Docházelo k zadlužování celých rodin, ale přitom oddlužení byla forma řešení úpadku jenom pro jednotlivce. Vznikaly situace, v nichž si např. pouze manžel půjčoval a následně přestal řádně platit své závazky, manželka sama byla na mateřské dovolené a o závazcích manžela mnohdy nevěděla. Manžel pak podal návrh na oddlužení¹⁹, ale věřitelé se s uspokojením svých pohledávek obrátili na manželku, jelikož

¹³ HAVEL, Bohumil. Oddlužení – zbraň nebo hrozba? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 2, s. 50.

¹⁴ KAVAN, Petr. Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12, s. 436. To se však týká zejména způsobu řešení úpadku formou reorganizace.

¹⁵ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 160.

¹⁶ HAVEL, Bohumil. Oddlužení – zbraň nebo hrozba? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 2, s. 51.

¹⁷ Srov. HAVEL, Bohumil. Oddlužení – zbraň nebo hrozba? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 2, s. 51 a RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 765.

¹⁸ PACHL, Lukáš. *Statistické přehledy insolvenčních řízení v letech 2008 až 2011* [online]. Konkurzní noviny, 1. února 2012 [cit. 15. března 2017]. Dostupné na <<http://www.kn.cz/clanek/statisticke-prehledy-insolvencnich-řízení-v-letech-2008-az-2011>>.

¹⁹ V § 392 odst. 3 IZ ve znění zákona č. 296/2007 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2008 bylo stanoveno, že návrh na povolení oddlužení musí být podepsán manželem dlužníka, který musí výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí. Souhlas manžela ve smyslu výše uvedeného ustanovení se nevyžadoval, pokud oddlužením nemohl být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči manželovi a nezaopatřeným dětem.

závazky byly součástí společného jmění manželů. Ta ovšem nemohla kvůli nedostatečnému příjmu splnit podmínky oddlužení²⁰ a opět se z dluhové pasti nedostala.

Je tedy zcela jasné, že z důvodu určité majetkové a závazkové jednoty, kterou manželé tvoří, tu vyvstala otázka, jak takový úpadek řešit.

Zákon, důvodová zpráva k IZ účinném ke dni 1. ledna 2008 ani výkladová stanoviska expertní skupiny pro insolvenční právo S22²¹ neobsahovaly žádnou úpravu či vodítko ohledně kolektivního návrhu na povolení oddlužení. Musela proto přijít na řadu judikatura. Jakým způsobem je řešen úpadek manželů po účinnosti IZ ze dne 1. ledna 2008 z pohledu soudní praxe, se zabýval JUDr. Řeháček ve svém článku pro časopis *Bulletin advokacie*. V něm uvádí tři způsoby řešení, které soudy uplatňovaly.²²

Prvním způsobem byla oddělená insolvenční řízení. Návrh na povolení oddlužení podal každý z manželů zvlášť a své návrhy si vzájemně podepsali ve smyslu § 392 odst. 3 IZ ve znění účinném ke dni 1. ledna 2008. V řízení jejich společní věřitelé museli podat přihlášku pohledávky každý zvlášť a následně byli i v každém insolvenčním řízení zvlášť poměrně uspokojováni.²³ Byly zde i oddělené majetkové podstaty, do nichž se zapisoval jak výlučný majetek každého manžela, tak i majetek ve společném jmění manželů dle § 205 IZ účinného ke dni 1. ledna 2008. Naopak plat, mzda či jiný příjem byl použit zvlášť, tj. manželka nemohla pro účely splátkového kalendáře ve svém oddlužení použít příjem manžela.²⁴

Druhou možností bylo provedení společného oddlužení manželů. Tuto myšlenku prezentoval Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 15. 12. 2009, č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21, insolvenční řízení vedeno pod sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009. Vycházelo se zejména ze skutečnosti, že majetková podstata obou manželů je totožná. Např. majetek získaný darem či závazek, který má výlučně jenom jeden z nich, se musel tvrdit a dokázat. I příjmy v případě splátkového kalendáře byly zde společné, a to i přesto, že o oddlužení požádal jen jeden z manželů.²⁵

²⁰ Tím se myslí v případě plnění formou splátkového kalendáře a podmínky uspokojení minimálně 30 % všech závazků vůči nezajištěným věřitelům.

²¹ Jedná se o expertní pracovní skupinu pro insolvenční právo jmenovanou ministrem spravedlnosti. Jejím úkolem je především poskytovat výkladová stanoviska k výkladovým otázkám a vyhodnocovat zavedené instituty insolvenčního práva. Viz *Výkladová stanoviska expertní skupiny* [online]. [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné na <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/vykladova-stanoviska-expertni-skupiny.html>>.

²² ŘEHÁČEK, Oldřich. Osobní bankrot manželů a jeho řešení v soudní judikatuře. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 7–8, s. 42.

²³ § 389 a násl. IZ ve znění zákona č. 296/2007 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2008.

²⁴ Oddělená oddlužení manželů nalezneme např. v insolvenčních řízeních pod sp. zn. KSPH 39 INS 4124/2010, resp. KSPH 9 INS 4117/2010 anebo KSUL 43 INS 9499/2009, resp. KSUL 43 INS 2874/2010.

²⁵ V takovém případě byla použita odpovídající část neoddlužujícího se manžela.

Třetí variantu řešení, kterou osobně považuji za nejpraktičtější, uplatnil Krajský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 21. 9. 2010, č. j. KSPH 40 INS 5210/2010-B-9. Zde jsou insolvenční řízení vedena zvlášť, ovšem ideálně u stejného insolvenčního správce. V případě oddlužení formou splátkového kalendáře se pak příjem jednoho z manželů použije pouze tehdy, pokud prvnímu manželovi nestačí jeho příjem ke splacení 30 % všech závazků vůči nezajištěným věřitelům.²⁶ Jedná se tak o určitou výpomoc mezi manžely.²⁷

Po roce 2011 se judikatura ustálila a začal fungovat model, ve kterém se insolvenční řízení obou manželů spojila v jedno. Pro takové řešení nebyl zákonný podklad, a proto soudy toto spojení odůvodňovaly hospodárností a procesně se opíraly o ustanovení § 112 odst. 1 OSŘ ve spojení s § 7 IZ. Vydávaly vždy jen jedno rozhodnutí a rozhodovalo se o jedné společné odměně insolvenčního správce a jeho hotových výdajích.

Vzhledem k výše uvedenému mohu souhlasit, že zde byla naléhavá potřeba novelizace IZ, v němž by byl zakotven způsob řešení úpadku společným oddlužením manželů. Tento způsob řešení pro manžele byl nakonec zaveden novelou IZ, tj. zákonem č. 294/2013 Sb., a to v podobě § 394a IZ účinného od 1. ledna 2014.²⁸

1.2 Aktuální úprava společného oddlužení manželů

V současné době máme úpravu společného oddlužení manželů ve znění poslední novely IZ, tj. zákona č. 377/2015 Sb. účinné od 1. ledna 2017.²⁹ V případě podání insolvenčního návrhu spolu se společným návrhem manželů na povolení oddlužení je potřeba tento návrh podat

na předepsaném formuláři.³⁰ Manželé tedy vypracovávají jediný návrh, stále však platí, že

²⁶ Zda k tomuto přerozdělování příjmů podle potřeby dojde na základě korigování insolvenčním správcem nebo krajským soudem, nerozhodovaly soudy jednotně. Ve svém článku o tom píše doktorka BABUŠÍKOVÁ, Jana. Oddlužení manželů – aneb co v zákoně nenajdete. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 4, s. 32.

²⁷ Jako příklad uvádím insolvenční řízení vedená u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 40 INS 5210/2010 a KSPH 40 INS 5211/2010.

²⁸ Spolu s ustanovením § 394a bylo do IZ vloženo také ustanovení § 83a, které odpovědělo na otázku plurality dlužníků a spojování jejich samostatných insolvenčních řízení. Toto ustanovení zní následovně: „*Není-li dále stanoveno jinak, není v insolvenčním řízení přípustné spojení věcí různých dlužníků ke společnému řízení.*“ U oddlužení není dále stanoveno jinak, proto od 1. ledna 2014 již není možné návrhy na povolení oddlužení manželů, které byly podány jednotlivě, spojovat do společného řízení. Jenže článek II. přechodných ustanovení uvedené novely říká, že zákaz spojování návrhů do společného řízení platí i pro řízení, která byla zahájena před účinností této novely. To by platilo i pro odděleně podané insolvenční návrhy manželů, kteří návrh podali před účinností § 394a a nemohli by být spojeni do jednoho řízení. Tato problematika byla nakonec soudy řešena různě, kdy docházelo jak k zamítavým rozhodnutím o spojení, tak i ke spojení (např. u insolvenčního řízení vedeného pod sp. zn. KSPL 27 19205/2013).

²⁹ Nyní se chystá další a rozsáhlejší novela IZ, která by měla podstatným způsobem změnit podobu dnešního oddlužení. Viz níže v mé práci.

³⁰ Takový formulář je poskytován na webu www.justice.cz Dostupné na <<https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>>.

každý z manželů může návrh podat samostatně a ke spojení řízení pak následně již nedochází.³¹

Manželé musejí být oba oprávněni k podání insolvenčního návrhu dle § 394a ve spojení s § 389 IZ a návrh musí obsahovat obecné požadavky dle § 390 IZ a povinné přílohy k návrhu dle § 391 IZ. V případě společného návrhu manželů na povolení oddlužení je dále nutné přiložit kopii oddacího listu, který prokazuje, že dlužníci (navrhovatelé) jsou skutečně v době podání návrhu manželé.³²

Další důležitou přílohou je prohlášení obou manželů, že souhlasí s tím, aby všechny jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů, kdy navíc podpisy obou musejí být úředně ověřeny. V případě následného povolení oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty nastane fikce, že i majetek ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů je považován za majetek náležející do společného jmění manželů.³³

Po celou dobu trvání oddlužení mají manželé dle § 394a odst. 3 IZ postavení nerozlučných společníků a považují se za jediného dlužníka. Do 1. ledna 2013 bylo potřeba přikládat jako přílohu i výpis z rejstříku trestů, jenž prokazoval, že dlužník v posledních pěti letech nebyl pravomocně odsouzen za trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy.³⁴ Soud pak mohl návrh zamítnout s odůvodněním nepoctivého záměru dlužníka. Dnes už tato příloha není povinná, přesto takový záznam v rejstříku trestů může být jedním z indikátorů pro soudce při podezření na nepoctivý záměr.

Dle zákona a mých zkušeností z praxe je takový podaný návrh zjednodušeně přehledem majetkové situace dlužníků. Ti musejí předložit jak veškerá svá pasiva, tak i aktiva. Musejí uvádět počet vyživovaných osob, přehled movitého a nemovitého majetku (včetně vlastních pohledávek, důchodových spoření apod.). Uvádějí i svou majetkovou historii, kterou musejí dokládat výplatními páskami či daňovými přiznáními, a to tři roky zpětně od podání návrhu. Na základě této finanční a majetkové historie musejí dále uvést odhadovanou výši svých příjmů v budoucích pěti letech, kdy bude probíhat oddlužení. Ve svém návrhu samozřejmě dlužníci uvádějí i celkový seznam svých dluhů a jejich výši, kterou však velice často neznají, a proto se musejí omezit pouze na odhad. Závěrem pak provedou určitý výpočet, z něhož vyplyne, jaké bude předpokládané uspokojení všech nezajištěných věřitelů v případě povolení oddlužení.

³¹ Díky již zmíněnému § 83a IZ.

³² Pozdější rozvod nemá vliv na zrušení procesu oddlužování manželů.

³³ HÁSOVÁ, Jana a kolektiv (ed). *Insolvenční zákon, komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1251–1258.

³⁴ IZ ve znění zákona č. 396/2012 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013.

Jde tedy spíše o majetkovou zprávu, na základě které se dlužníci snaží přesvědčit soud o tom, že na proces oddlužení „mají“. Jak jsem zmínila výše, dlužníci velice často výši svých dluhů neznají a někdy ani neznají přesný seznam svých věřitelů a závazků vůči nim. Proto insolvenční správce po svém ustanovení do funkce provádí toto majetkové šetření znovu, a to až pět let zpětně od podání návrhu³⁵. Dále přezkoumává přihlášky pohledávek, kdy vyhotoví jejich seznam. Ve své zprávě o činnosti, kterou předkládá soudu, pak uvádí vše zjištěné a sám se vyjadřuje k vhodnosti navrhovaného způsobu řešení úpadku a formy navrhovaného oddlužení.

1.3 Výhody a nevýhody společného oddlužení manželů

Výhod tohoto způsobu řešení úpadku je celá řada a není těžké je odhalit. Jako první se určitě nabízí hranice minimálního uspokojení nezajištěných věřitelů, která činí 30 % všech takových závazků. Jde o společnou hranici, při níž nedochází k jejímu násobení počtem dlužníků, v našem případě na 60 % všech nezajištěných závazků. Pro dlužníky je to velice výhodné, pokud dojde k osvobození ve zbytku neuhrazených nezajištěných dluhů.³⁶ V praxi se můžeme často setkávat s celkovým uspokojením nezajištěných věřitelů až podezřele blízko hranici 30 %. Je pak na insolvenčním správci a insolvenčním soudu, aby případně odhalil možný nepoctivý záměr ze strany dlužníků, zatajujících svůj majetek či neuvádějících skutečnou výši svých příjmů.

Nespornou výhodou je rovněž výše paušální odměny a náhrady hotových výdajů insolvenčního správce, které mu přísluší v případě splátkového kalendáře. Při klasickém oddlužení splátkovým kalendářem přísluší insolvenčnímu správci odměna 750 Kč bez DPH měsíčně³⁷ a hotové výdaje ve výši 150 Kč bez DPH měsíčně.³⁸ Celkově si insolvenční správce strhává z dlužníkovy měsíční splátky částku ve výši 1089 Kč s DPH. V případě společného oddlužení manželů zde nedochází ke zdvojnásobení, ale manželé insolvenčnímu správci platí pouze 1125 Kč bez DPH jako odměnu a 225 Kč bez DPH jako náhradu hotových výdajů.³⁹ Oddlužení je tak přijde na celkem 1633 Kč s DPH měsíčně.

³⁵ Má totiž možnost podat odpůrčí žalobu proti jednáním dlužníka, kterým se snažil zkracovat možnost uspokojení věřitele či zvýhodnit věřitele na úkor jiných. § 235 a násl. IZ.

³⁶ U zajištěných věřitelů dochází k uspokojení ze zajištění. Zde už výše uspokojení nehraje roli.

³⁷ § 3 vyhlášky č. 313/2007 Sb., vyhláška o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 7 odst. 4 tamtéž

³⁹ § 3 a §7 tamtéž

Insolvenční řízení má také schopnost ochránit dlužníky před výkonem exekucí⁴⁰, a to od okamžiku podání návrhu, kdy musí soud do dvou hodin vyvěsit na insolvenční rejstřík vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení.⁴¹ Rovněž platí, že pohledávky týkající se majetkové podstaty nemohou být uplatněny žalobou, pokud mohou být uplatněny přihláškou.⁴² Od zahájení řízení tak nemohou být provedeny veškeré exekuce či soudní rozhodnutí a věřitelé nemohou začít vymáhat pohledávku po dlužníkovi soudní cestou. Tato ochrana je často hlavním důvodem pro podání insolvenčního návrhu.

Další nezanedbatelnou výhodou je vyhotovení jediného návrhu, a to ve formě formuláře dostupného na oficiálních stránkách českého soudnictví www.justice.cz. Tyto stránky nabízejí jednak pokyny k vyplnění, jednak předvyplněný vzor, jak takový insolvenční návrh vypadá. Dle mého názoru je vše velmi přehledné a srozumitelně vysvětlené. Pokud dlužníci nemají nějakou komplikaci či specifikaci, troufám si tvrdit, že takový návrh jsou schopni vytvořit zcela samostatně.

Naopak jako nevýhodu pro dlužníky – manžele vidím fikci společného majetku, která nastane jako důsledek prohlášení manželů, že souhlasí s tím, aby všechn jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů. Jak jsem poznamenala výše, do majetkové podstaty dlužníků se pak zahrne i výlučný majetek obou manželů. Pro účely zpeněžení majetkové podstaty dlužníků se tím pádem za majetek ve společném jmění manželů považuje pohledávka na plnění z pracovněprávních či soukromoprávních vztahů, která náleží pouze jednomu z manželů, ačkoliv vznikla před vznikem společného jmění manželů. Potom jsou to nároky na výplatu mzdy nebo podíly v obchodních společnostech nabyté již před uzavřením manželství. Je to i veškerý majetek jednoho z manželů vlastněný v podílovém spoluvlastnictví, získaný darem či dědictvím.

Další nevýhodou je pro manžele opět věc spojená s jejich společným jměním manželů. V důsledku již několikrát zmíněného prohlášení manželů se stává irelevantní jakákoli modifikace společného jmění manželů. Ať už jde tedy o režim smluvní nebo byl jeho rozsah změněn na základě rozhodnutí soudu.

Poslední a největší nevýhodou společného oddlužení je dopad následků chování jednoho z manželů na druhého manžela. Jde zejména o případy, kdy jeden z manželů přestane plnit podmínky oddlužení, ať už úmyslně či ne, a jeho jednání se kvůli fikci jediného dlužníka

⁴⁰ § 109 odst. 1 písm. (c) IZ

⁴¹ § 101 odst. 1 IZ

⁴² § 109 odst. 1 písm. (a) IZ

odrazí na oddlužení i druhého manžela. Proto se velice snadno může stát, že i přes poctivost a snahu jednoho z manželů podmínky oddlužení splnit může bez své viny nakonec skončit v konkurzu.

Výše uvedené nevýhody se týkají zejména majetku. Jak už však bylo řečeno na počátku mé práce, počet oddlužení řešených způsobem zpeněžení majetkové podstaty je minimální. Manželé podávají společný návrh na oddlužení až v době, kdy ve většině případů žádný hodnotnější majetek nevlastní, a tudíž usilují o povolení oddlužení formou splátkového kalendáře. Statisticky ukazují, že se oddlužení schvaluje v poměru 97,5:2,5 ve prospěch splátkového kalendáře.⁴³

⁴³ KISLINGEROVÁ, Eva, RICHTER, Tomáš, SMRČKA, Luboš a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008–2013*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 39.

2 Situace úmrtí jednoho z manželů v průběhu oddlužení

Čeho se týká následující kapitola mé práce, je zřejmé již z jejího názvu. Proces oddlužení trvá zpravidla 5 let, pokud se bavíme o způsobu oddlužení splátkovým kalendářem. Dříve než za 5 let lze manžele oddlužit pouze, pokud zaplatí 100 % svých nezajištěných závazků dříve. Taková situace však není pravidlem, a proto je zcela přirozené a logické, že za klasické pětileté období oddlužení mohou nastat různé změny v životě dlužníků – manželů, které ovlivňují proces oddlužení.

Takovými změnami může být vznik vyživovací povinnosti či naopak její zánik⁴⁴ nebo také právě smrt jednoho z dlužníků – manželů. Při úmrtí jednoho z dlužníků – manželů vyvstává hned několik otázek, na něž nám nynější právní úprava nedokáže odpovědět. Například jestli se majetek, který je předmětem zpeněžení majetkové podstaty, stane po smrti dlužníků – manželů i předmětem dědického řízení a dojde k zastavení prodeje? Mohou do rozděleného společného oddlužení manželů nastoupit dědici? Mohou dědici dědictví odmítnout a dojde tak k zániku části dluhů po zemřelém manželovi s tím, že ke druhé části závazků bude druhý manžel dál povinen jako samostatný dlužník?⁴⁵ Těmto situacím a v souvislosti s nimi vyvstalým otázkám je věnována následující kapitola.⁴⁶

2.1 Příklady rozhodovací praxe soudů před revizní novelou IZ

Došlo-li k takové situaci před tzv. revizní novelou IZ, zákon č. 294/2013 Sb. účinnou od 1. ledna 2014, muselo se nejprve řízení manželů, kteří podali každý svůj návrh na povolení oddlužení samostatně, spojit tak, jak je popsáno v kapitole o vývoji společného oddlužení manželů. Po úmrtí jednoho z dlužníků – manželů musela být jeho smrt předně prokázána předložením úmrtního listu. Insolvenční soudy následně buď nejprve vyloučily věc k samostatnému řízení⁴⁷ podle ustanovení § 112 odst. 2 OSŘ ve spojení s § 7 IZ, a pak insolvenční řízení proti dlužníkovi zastavily, nebo rovnou zastavily insolvenční řízení proti dlužníkovi bez dalšího.⁴⁸ Povaha insolvenčního řízení totiž vylučuje, aby bylo dále

⁴⁴ Počet vyživovaných osob má vliv na výši tzv. nezabavitelné částky, která musí zůstat dlužníkovi.

⁴⁵ Tyto otázky dobře formulovala ve svém článku doktorka ŠŮSOVÁ, Táňa. Přinesla novela účinná od 1. ledna 2014 pro společné oddlužení manželů něco nového? *Ad Notam*, 2015, č. 1, s. 3.

⁴⁶ Rozvod manželů v průběhu oddlužení nemá vliv na tento proces, proto se o tom ve své práci nezmiňuji. Jediná změna nastane ve výši nezabavitelné částky, jelikož dojde k zániku vyživovací povinnosti vůči manželům navzájem.

⁴⁷ Tak jak je to např. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Brně, pod sp. zn. KSBR 32 INS 264/2013.

⁴⁸ Tak jak je to např. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Praze, pod sp. zn. KSPL 54 INS 20837/2014. Tento postup se však ve světle usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, č.j. VSPH 562/2014 – B-34 (KSLB 57 INS 7359/2012) jeví jako špatný.

pokračováno s univerzálním nástupcem, to znamená dědicem ve smyslu § 107 odst. 2 OSŘ, a proto soud ve smyslu § 107 odst. 5 OSŘ řízení zastavil, neboť nelze vést řízení proti zemřelému (takovýto postup ve svém usnesení uvedl Vrchní soud v Praze dne 9. listopadu 2011, č.j. 3 VSPH 574/2011-B-24, v insolvenčním řízení vedeném pod sp. zn. KSPH 41 INS 14739/2010).

Po tomto zastavení řízení muselo v první řadě dojít k vypořádání společného jmění manželů, které úmrtím manžela zaniklo, a to v rámci dědického řízení. Až teprve po tomto dědickém řízení bylo možno zjistit, jaký je skutečný a aktuální stav majetku i dluhů zemřelého dlužníka – manžela a tím i v tomto případě dlužnice – pozůstalé. Proto ani insolvenční řízení dále vedené proti dlužnici – pozůstalé nemohlo pokračovat (dle § 84 IZ nešlo ani přerušit) a čekalo se, až dědické řízení skončí.⁴⁹

Po tomto skončení došlo k přepracování seznamu přihlášek pohledávek a znovu propočítání splátek pro dlužníka – pozůstalého. Přetrvávající dlužník – pozůstalý byl podle judikatury následně povinen uspokojit pouze své výlučné věřitele a věřitele z dluhů ve společném jmění manželů. Výlučné věřitele svého zemřelého manžela uspokojit nemuse⁵⁰. Rozdělení věřitelů a jejich přihlášených pohledávek na dluhy výlučné a ty, které jsou součástí společného jmění manželů, muselo být provedeno již v rámci přezkoumání pohledávek, tzn. ještě při společném řízení manželů.⁵¹

Názornou ukázkou, jak by takový seznam přihlášek pohledávek měl vypadat, můžeme vidět v řízení vedeném u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 32 INS 264/2013. Zde jsou vytvořeny dva seznamy přihlášek pohledávek, pro každého z manželů zvlášť. V tomto seznamu jsou pak uvedeny závazky obou (tedy ve společném jmění manželů) a pak závazky výlučné, kdy tyto jsou pouze v seznamu příslušného manžela. Ve zprávě o činnosti insolvenčního správce je pak uveden celkový výčet a součet přihlášených pohledávek, ale ty společné nejsou v tomto součtu duplicitně. Toto rozdělení závazků ve svém usnesení podrobně rozvedl Vrchní soud v Praze ze dne 19. dubna 2011, č.j. 3 VSPH 325/2011-B-16, v insolvenčním řízení vedeným pod sp. zn. KSPH 40 INS 10341/2010 následovně: *„Z těchto peněžitých závazků je pak třeba uvést ve splátkovém kalendáři zvlášť a) skupinu společných závazků obou manželů (tj. těch, které jsou povinni splnit oba, ať již solidárně nebo*

⁴⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. září 2011, sp. zn. 3 VSPH 574/2011 (KSPH 41 INS 14739/2010)

⁵⁰ Myslím tím věřitele, kteří se řádně a včas přihlásili do insolvenčního řízení a jejich přihlášky byly řádně přezkoumány. V případě úmrtí jednoho z manželů ještě před přezkumným jednáním takový nový seznam přihlášek pohledávek vytvoří insolvenční správce a předloží ho na prvním přezkumném jednání soudu.

⁵¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010) a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, sp. zn. 3 VSPH 562/2014 (KSLB 57 INS 7359/2012).

subsidiárně, např. při ručení jednoho z manželů za závazek druhého, a to bez ohledu na to, zda dle § 143 odst. 1 písm. b/ObčZ náležejí do SJM či nikoli) – tyto závazky zásadně lze uspokojit z veškerého společného i výlučného majetku manželů, zde příslušných sražených částí jejich postižitelných příjmů, 6 KSPH 40 INS 10341/2010 3 VSPH 325/2011 b) skupinu individuálních závazků manžela nebo jeho manželky, ať již závazků vzniklých jen jednomu z manželů za trvání manželství, které náležejí dle § 143 odst. 1 písm. b/ObčZ do SJM, anebo výlučných závazků jednoho z manželů do SJM nespadajících – tyto závazky jsou uspokojitelné z téhož zdroje jako závazky společné, s výjimkou výlučných (dle § 143 odst. 1 písm. a/ ObčZ do SJM nespadajících) peněžních přínosů druhého z manželů, který sám není k úhradě zavázán, ledaže tento manžel s použitím svých výlučných příjmů na úhradu všech závazků podléhajících oddlužení výslovně souhlasil. Takovýto právní režim každé pohledávky je vždy třeba v podkladu a výstupu přezkumu (příslušném listu seznamu pohledávek a jeho upravené podobě dle § 197 odst. 1 IZ) výslovně vyjádřit, a poté ho též ve splátkovém kalendáři odpovídajícím způsobem reflektovat.⁵²

Tento postup se užije na všechna řízení, v nichž došlo ke spojení řízení dlužníků – manželů zahájených do 31. prosince 2013, ačkoliv dlužník – manžel zemřel až po 1. lednu 2014.⁵³

2.2 Příklady rozhodovací praxe soudů dnes

Přestože postup při úmrtí jednoho z manželů v průběhu oddlužení není zákonem nijak upraven, mohlo by se na první pohled zdát, že revizní novela IZ, zákon č. 294/2013 Sb. účinná od 1. ledna 2014 s sebou přinesla velkou změnu v řešení této otázky, když zavedla § 394a odst. 3 IZ, ve kterém stojí: „Manželé, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, mají po dobu trvání insolvenčního řízení o tomto návrhu a po dobu trvání účinků oddlužení postavení nerozlučných společníků a považují se za jednoho dlužníka.“⁵⁴ To by znamenalo veliké zjednodušení, kdy by smrt jednoho z dlužníků – manželů jednoduše neměla žádný vliv⁵⁵ na průběh společného oddlužení manželů. Díky fikci jediného dlužníka by pak pozůstalý dlužník – manžel jednoduše dále platil všechny závazky dle splátkového kalendáře, který byl schválen ještě za života druhého manžela.

⁵² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010)

⁵³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, sp. zn. 3 VSPH 562/2014 (KSLB 57 INS 7359/2012)

⁵⁴ §394a odst. 3 IZ

⁵⁵ Krom již zmíněné změny výše nezabavitelné částky a změny odměny a hotových výdajů insolvenčního správce

Jaký postup by však soud měl zvolit při úmrtí dlužníků – manželů v průběhu zpeněžení majetku z majetkové podstaty, není však zcela zřejmé. V této kapitole představím praxi soudů na jednotlivých případech.

2.2.1 Oddlužení řešené splátkovým kalendářem při úmrtí dlužníka – manžela

Například Krajský soud v Plzni rozhodoval v situaci úmrtí jednoho z dlužníků – manželů na první pohled velice přísně, a to konkrétně v řízení vedeném pod sp. zn. KSPL 54 INS 20837/2014. V tomto případě došlo k úmrtí manželky, a to mezi vydáním usnesení o úpadku spojeném s povolením oddlužení a přezkumným jednáním. Soud po oznámení úmrtí a předložení úmrtního listu zastavil insolvenční řízení vedené proti zesnulé manželce a dále pokračoval pouze vůči manželovi. Po zastavení řízení soud nevyčkal na skončení dědického řízení

a ve svých rozhodnutích toto řízení ani nijak nezminil, a to i přesto, že dlužníci měli ve společném jmění manželů stavební parcelu, jejíž hodnota hrála roli ve zvoleném způsobu řešení oddlužení.⁵⁶

Ve lhůtě pro podání přihlášek pohledávek se přihlásilo celkem 14 věřitelů s 18 přihláškami pohledávek o celkové částce ve výši 588.354,96 Kč, kdy dlužníci i insolvenční správce všechny přihlášky pohledávek uznali. Z toho 6 přihlášek bylo na jméno zemřelé manželky a z celkové výše dluhu bylo na manželku přihlášeno 375.605,06 Kč. Ze zprávy o činnosti insolvenčního správce ani ze seznamu přihlášek pohledávek není zřejmé, které závazky manželů jsou jejich společné a které jsou výlučné. Jediným ukazatelem může být pouze zmíněné označení dlužníka v přihlášce pohledávek.

Soud však žádné rozdělení závazků neučinil a ani je po insolvenčním správci nepožadoval. V řízení pokračoval vůči pozůstalému manželovi, a to se shodným seznamem přihlášek pohledávek, tedy i s přihláškami přihlášenými vůči zemřelé manželce.

Tento postup zvolil i Vrchní soud v Olomouci ve svém usnesení ze dne 28. dubna 2016, č. j. 2 VSOL 54/2016-B-19 (řízení vedeno pod sp. zn. KSBR 31 INS 15847/2014). Zde se s námitkami dlužnice – pozůstalé ohledně zániku dluhů patřících výlučně manželovi vypořádal následovně: *„Institut společného oddlužení manželů je postaven na konceptu právní fikce jediného dlužníka. Úmrtím jednoho z manželů v době trvání účinků schváleného oddlužení se pohledávky, které byly původně pouze zemřelého manžela a které byly zahrnuty*

⁵⁶ Že jde o majetek ve společném jmění manželů, vyplývá z výpisu katastru nemovitostí. insolvenčního správce toto ve svém soupisu majetkové podstaty neuvádí, a to nejspíše proto, že manželé ke svému návrhu přikládají již zmíněné prohlášení, že souhlasí s tím, aby všechny jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů.

*do společného splátkového kalendáře, nevylučují z uspokojení v rámci probíhajícího oddlužení. V oddlužení pokračuje nadále pozůstalý manžel, přičemž poměr, výše a další trvání stanovených měsíčních splátek zůstává beze změny.*⁵⁷

Dále v rozhodnutí uvedl, že v rámci dědického řízení může dlužník – pozůstalý dědictví po manželovi odmítnout, a pokud tak neučiní, platí právní domněnka uplatnění výhrady soupisu. To znamená, že bude hradit dluhy manžela – zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví. Tuto myšlenku pak soud dále nerozvádí a trvá na svém závěru, že smrtí dlužníka – zůstavitele se na oddlužení pro dlužníka – pozůstalého téměř nic nemění.⁵⁸

2.2.2 Zpeněžování zajištěného majetku v oddlužení při úmrtí dlužníka – manžela

V případě splátkového kalendáře jsme viděli, že se po smrti jednoho z dlužníků – manželů řízení „zakonzervuje“ a téměř beze změny se pokračuje dál. Tento způsob řešení byl aplikován i v případě smrti jednoho z dlužníků – manželů při zpeněžování zajištěného majetku z majetkové podstaty dlužníků. Jako příklad uvádím postup soudu v řízení vedeném u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 33 INS 2829/2015.

Zde soud opět pouze zastavil řízení vůči zemřelému dlužníku a beze změny pokračoval v řízení vůči dlužníku – pozůstalému. Dokonce pověřená soudní komisařka žádala insolvenční soud o sdělení, jak má dále pokračovat ve vztahu ke zpeněžovanému zajištěnému majetku, jenž byl ve výlučném vlastnictví zemřelého dlužníka. Navrhovala zastavení zpeněžování v rámci insolvenčního řízení, jelikož dle jejího názoru se § 394a odst. 2 IZ nepoužije, tedy prohlášení manželů, že pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty bude považovat všechny jejich majetek, i výlučný, za majetek ve společném jmění manželů.

Insolvenční soud na dotaz soudní komisařky odpověděl, že oddlužení sice je řešeno splátkovým kalendářem, nicméně se pravidla pro oddlužení zpeněžováním prosadí i u toho majetku, který je zpeněžován v oddlužení splátkovým kalendářem. Proto se § 394a odst. 2 IZ uplatní i tomto případě.⁵⁹

Je však otázkou, co by se například stalo, pokud by zde vznikla hyperocha. Ta by byla řešena v rámci dědického řízení a připadla by dědicům po zemřelém či by byla řešena v rámci řízení insolvenčního a připadla by dlužníkovi – pozůstalému? Bohužel jsem na tento případ nenarazila v praxi, a tak nemohu uvést příklad postupu insolvenčního soudu. Stejně tak

⁵⁷ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. dubna 2016, sp. zn. 2 VSOL 54/2016 (KSBR 31 INS 15847/2014).

⁵⁸ Krom již zmíněné změny ve výši nezabavitelné částky se mění i výše odměny a náhrady hotových výdajů insolvenčního správce pro oddlužení jednotlivců řešené formou splátkového kalendáře na částku 1.089,- Kč.

⁵⁹ Přípis Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. ledna 2016, č.j. KSOS 33 INS 2829/2015 – B11.

u oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, kde vzhledem k nízké četnosti jsem nedokázala najít řízení, které by tuto otázku řešilo. Proto tyto případy budou níže v kapitole řešeny pouze teoreticky.

2.3 Navrhovaný postup po konzultaci s insolvenčními soudci

Se soudkyní Krajského soudu v Ostrava – pobočka v Olomouci, paní Mgr. Kateřinou Hajnou jsem konzultovala:

- případ úmrtí jednoho z dlužníků – manželů při oddlužení splátkovým kalendářem bez relevantního majetku;
- případ úmrtí jednoho z dlužníků – manželů při oddlužení splátkovým kalendářem s relevantním majetkem;
- případ úmrtí jednoho z dlužníků – manželů při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty;
- případ úmrtí jednoho z dlužníků – manželů při oddlužení, kde je zpeněžen zajištěný majetek.

Stejná témata a vyvstalé otázky jsem následně konzultovala i s místopředsedou Krajského soudu v Ostravě, panem Mgr. Rostislavem Krhutem. Tato témata nejsou soudní praxí řešena a IZ neobsahuje ustanovení, které by obsahovalo řešení při střetu insolvenčního a dědického práva. Proto jde skutečně pouze o návrh postupu, jenž by se měl v daném případě uplatnit.

2.3.1 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem bez relevantního majetku

V tomto případě nedojde k žádné změně, tak jak popisuje ve svém rozhodnutí Vrchní soud v Olomouci ze dne 28. dubna 2016, č.j. 2 VSOL 54/2016-B-19. Důvodem je, že se dlužníci po dobu insolvenčního řízení považují za jednoho dlužníka dle § 394a odst. 3 IZ. Vůči zemřelému dlužníkovi se řízení zastaví a pokračuje se v řízení vůči pozůstalému dlužníkovi se splátkovým kalendářem beze změny. Jde o poměrně přísný postup, s kterým však dlužníci musejí počítat, jelikož společným návrhem dávají najevo, že svou situaci chtějí řešit společně, společnými prostředky vzhledem ke svým společným dluhům. Musím ovšem dodat, že v případě smrti jednoho z manželů je velmi pravděpodobné, že pozůstalý manžel nedokáže sám plnit splátky dle splátkového kalendáře a je na něj prohlášen konkurz.

Jak je to s dědickým řízením po zemřelém, není úplně jasné. To sice musí proběhnout, ale insolvenční řízení zůstane „zakonzervováno“ a do dědického řízení půjde pouze všechn majetek, který není sepsán v soupisu majetkové podstaty. Budou to například osobní věci po zemřelém či vybavení domácnosti. Stejně tak se do dědického řízení budou moci přihlásit všichni věřitelé zemřelého manžela, a to jednak ti, kteří jsou přihlášení do insolvenčního

řízení, potom i ti, kteří se do insolvenčního řízení nepřihlásili či jejich pohledávka byla popřena. Obecně není možné, aby insolvenční řízení čekalo na skončení řízení dědické. Dědické řízení může trvat i několik let a tím, že by muselo insolvenční řízení čekat, by došlo k popření celého účelu insolvence, což je hlavně uspokojit rychle a maximálně věřitele.⁶⁰

2.3.2 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení splátkovým kalendářem s relevantním majetkem

V této situaci je řešení ještě o to komplikovanější, že manželé mají jak relevantní majetek, který by mohl být předmětem zpeněžení, tak je oddlužení přesto řešeno splátkovým kalendářem. Jde typicky o případ, kdy se dlužníci – manželé snaží zachránit nemovitost, v níž žijí, a zajistí si takovou výši splátek, aby jim byl schválen splátkový kalendář. Jenže pokud přistoupíme na postup, kdy se insolvenční řízení „zakonzervuje“ a je po smrti jednoho z dlužníků beze změny, nemůže být majetek, jenž je součástí soupisu majetkové podstaty, i předmětem dědického řízení. Tím by i dlužník – pozůstalý ztratil možnost pozdějšího zpeněžení majetku a tím i záchrany oddlužení v případě, že nebude moct plnit splátkový kalendář. A kdyby nakonec oddlužení skončilo úspěšně a ke zpeněžení majetku by nedošlo, stal by se tento majetek výlučným majetkem dlužníka – pozůstalého?

Pokud bychom zvolili tento postup, mohli bychom se dle mého názoru dostat do kolize s ústavní zásadou „*Dědění se zaručuje*“ obsaženou v čl. 11 odst. 1 LZPS. K tomuto Mgr. Rostislav Krhut uvedl, že zdědit lze pouze čistou hodnotu dědictví, což je jeho nominální hodnota minus dluhy zůstavitele. Náš právní řád, a tím mám na mysli zejména pak občanský zákoník, klade velký důraz na odpovědnost zůstavitele za dluhy. Proto musíme vždy myslet nejprve na věřitele a není rozdíl, zda k jejich uspokojení dojde v rámci insolvence, exekuce či likvidace dědictví. Princip je stále stejný.

Jsem proto toho názoru, že majetek, který je součástí majetkové podstaty, ale není v insolvenčním řízení zpeněžován, by se měl stát předmětem dědického řízení. Bavíme se tu však pouze o podílu majetku, jelikož po smrti dlužníka – zůstavitele musí dojít nejprve k vypořádání společného jmění manželů – o tom však až v následující podkapitole.

Věřitelé by tak mohli být uspokojeni v rámci splátkového kalendáře v insolvenčním řízení a zároveň v řízení dědickém. Zde by se měli přihlásit pouze věřitelé zemřelého manžela. Předpokládá se ovšem určitá spolupráce mezi řízeními, aby nedošlo k tomu, že věřitel bude celkově uspokojen z vyšší částky, než jaká odpovídá jeho pohledávce.

⁶⁰ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 9, s. 713–732.

Druhá varianta, ale dle mého názoru spíše nepravděpodobná, je vyčkání dědického řízení na skončení insolvenčního řízení, kdy by se majetek, který by nebyl zpeněžen, stal předmětem dědického řízení až po úspěšném skončení oddlužení. Opět by se jednalo pouze o podíl po vypořádání společného jmění manželů, k němuž by došlo až po skončení oddlužení. Jde o variantu méně komplikovanou, protože by se nemuselo zasahovat do již vedeného insolvenčního řízení. Vystává zde ale otázka, zda to není v rozporu s účelem rychlého a maximálního uspokojení věřitelů, jelikož ti by opět museli déle čekat na přihlášení své pohledávky i do řízení dědického? Také není úplně jasné, zda při skončení oddlužení vydáním usnesení o osvobození od pohledávek v rozsahu, v němž nebyly uspokojeny v insolvenčním řízení, znamená i osvobození pro dlužníka – zůstavitele, jelikož se na dlužníky hledí jako na jediného dlužníka.⁶¹ V takovém případě by totiž všichni věřitelé s pohledávkami vzniklými před zahájením insolvenčního řízení měli smůlu.

Bohužel zatím není možné tuto situaci ukázat v praxi, protože institut společného oddlužení manželů je účinný od roku 2014, kdy s délkou vedení řízení se rozhodnutí o osvobození od zbytku pohledávek nedá očekávat v nejbližší době.

2.3.3 Případ úmrtí jednoho z manželů při oddlužení zpeněžováním majetkové podstaty či zpeněžování předmětu zajištění

V situaci oddlužení řešeném zpeněžováním majetkové podstaty záleží, jestli je majetek ve společném jmění manželů předlužen, tzn. že jeho hodnota je nižší než celková výše dluhů. V takovém případě bych na základě názoru Mgr. Kateřiny Hajné analogicky použila ustanovení § 274 IZ týkajícího se konkurzu a předluženého společného jmění manželů. To nám říká, že pokud jsou závazky ve společném jmění manželů ve své celkové hodnotě vyšší než majetek ve společném jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty. K vypořádání společného jmění manželů zde vůbec nedochází. Žádný majetek z majetkové podstaty se tak ani nestane předmětem dědického řízení.

Jestliže by po zpeněžení vznikla hyperocha, stala by se po vypořádání společného jmění manželů předmětem dědického řízení.

Existuje i varianta, že soudy budou postupovat pouze podle ustanovení § 394a odst. 2 IZ, kdy se dle Mgr. Rostislava Krhuta očekává, že se změní v části, která říká, že manželé musí prohlásit, že pro účely oddlužení zpeněžováním majetkové podstaty je všechn jejich majetek

⁶¹ § 414 IZ

součástí společného jmění manželů. Po novele zde toto prohlášení nebude platit pro oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, ale pro oddlužení obecně.⁶²

Pokud k úmrtí dojde při zpeněžení majetku, který je předmětem zajištění, znovu se postupuje podle § 394 odst. 2 IZ. Do dědického řízení pak následně může jít až hyperocha po vypořádání společného jmění manželů

2.3.4 Společné jmění manželů po smrti jednoho z dlužníků v průběhu oddlužení

Prohlášení úpadku a jeho řešení formou oddlužení není důvodem pro zánik společného jmění manželů.⁶³ To trvá po celou dobu insolvence, ledaže dojde k zániku manželství z důvodů uvedených v občanském zákoníku. K vypořádání společného jmění při zániku manželství smrtí jednoho z dlužníků, pak dochází v rámci dědického řízení. Dle názoru Mgr. Rostislava Krhuta však vypořádání dluhů ve společném jmění manželů nemůže mít vliv na průběh insolvenčního řízení.

2.4 Řešení kolize insolvenčního práva s právem dědickým změnou IZ

Z výše navržených postupů, jak mohou být případy řešeny, je zjevné, že insolvenční právo se v případě smrti jednoho z dlužníků – manželů dostává do zřejmé kolize s právem dědickým. Nemyslím si ale, že by toto mohla vyřešit změna zákona. Hlavní problém vidím v ne zcela jasném postavení insolvenčního zákona v našem právním řádu.

Jde totiž o předpis s ustanoveními jak hmotnými, tak procesními. Dále jde o předpis, který se svým obsahem v rámci právního dualismu řadí jak do práva soukromého, tak práva veřejného. Komentářová literatura o insolvenčním právu mluví jako o řízení, které „... je procesním postupem, který má veřejnoprávní povahu, s čímž se ztotožňuje i většina významných teoretiků českého práva.“⁶⁴

Dle § 7 IZ je však insolvenční zákon ve vztahu speciality k OSŘ a ZZŘS, kdy ustanovení týkající se exekuce či výkonu rozhodnutí se v insolvenčním řízení uplatní přiměřeně, pouze pokud na ně IZ výslovně odkazuje. To značí jeho blízký vztah k právu soukromému a právu procesnímu. Mělo by tedy jít o speciální předpis i ve vztahu k procesní úpravě dědického řízení, řešení podle této úvahy však nejsou vždy jednoznačná.

Kolizi s dědickým právem by proto nejlépe vyřešila judikatura, které je na toto téma ale velice málo. S rostoucí důležitostí a četností insolvenčních řízení však můžeme očekávat

⁶² Informace o této změně jsou zatím neoficiální. Novela IZ zákon č. 64/2017, účinná od 1. července 2017, ji neobsahuje.

⁶³ HÁSOVÁ, Jana a kolektiv (ed). *Insolvenční zákon, komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1251–1258.

⁶⁴ HÁSOVÁ, Jana a kolektiv (ed). *Insolvenční zákon, komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 52–56.

nárůst těchto kolizí i s jinými odvětvími práva, avšak řešení opět vidím spíše v ustálené judikatuře.

3 Situace, kdy při splátkovém kalendáři jsou zabavitelné příjmy manželů zcela nahrazeny peněžními dávkami třetí osoby

Další případ, který se objevuje při úpadku manželů (tato kapitola platí i pro dlužníky – jednotlivce), je stav, kdy oba dlužníci – manželé nemají žádný hodnotnější majetek a ani jejich příjmy nedosahují takové výše, aby mohlo dojít ke srážení peněžitých částek pro účely splátkového kalendáře.

Pro výpočet splátkového kalendáře se totiž nejprve musí spočítat tzv. nezabavitelná částka ze mzdy, jež se odvíjí od počtu vyživovaných osob (zejména pak děti a manžel) a výše příjmu.⁶⁵ Následně je z příjmu dlužníka sráženo vše, co přesahuje tuto částku, tzv. zabavitelná část příjmu. Může se však stát, že o oddlužení požádá osoba, která má již od počátku příjem nižší než vypočítaná minimální nezabavitelná částka nebo zabavitelný příjem je nedostatečný pro splnění zákonného minima uspokojení 30 % nezajištěných závazků. Jak se taková situace řeší a zda je na místě osobám, které už od počátku nemají dostatečný příjem, povolit oddlužení, tím se bude zabývat následující kapitola.

3.1 Řešení nedostatečné výše zabavitelné částky

Zda mají dlužníci dostatečný příjem pro splnění podmínek oddlužení splátkovým kalendářem, by mělo být patrné již z jejich společného návrhu. V něm totiž uvádějí jak seznam svých závazků a věřitelů, tak i předpokládaný příjem, který budou pobírat v průběhu celého procesu, tedy minimálně 5 let od schválení oddlužení splátkovým kalendářem.⁶⁶ V návrhu pak dlužníci přímo uvádějí, jaké očekávají procentuální uspokojení svých nezajištěných věřitelů.

V praxi je ale typičtější situace, že ke zjištění nedostatku příjmů dlužníků dojde až při zpracovávání první zprávy o činnosti insolvenčního správce nebo ke snížení potřebného příjmu dojde až po schválení oddlužení. Řešení je ovšem v obou situacích totožné.

Pro navýšení příjmů dlužníků je zde ustanovení § 392 odst. 3 IZ, v němž je zakotvena možnost sjednat s třetí osobou darovací smlouvu či smlouvu o důchodu s úředně ověřenými podpisy. Do roku 2013 se spíše uzavíraly smlouvy darovací. Od účinnosti nového občanského zákoníku je dlužníkům a insolvenčním správcům doporučeno uzavírat smlouvy o důchodu.

V této smlouvě se třetí osoba zavazuje k pravidelnému zasílání peněžité částky, a to každý měsíc od plnění splátkového kalendáře, tj. od vydání usnesení o schválení oddlužení

⁶⁵ § 398 odst. 3 IZ

⁶⁶ § 392 odst. 1 IZ

plněním splátkového kalendáře do skončení oddlužení.⁶⁷ Osoby, které takto finančně podporují dlužníky, jsou v drtivé většině případů osoby blízké.

V takovém případě bude postup následující. Insolvenční správce při zpracování své zprávy o činnosti nejprve uvede všechny příjmy dlužníka do soupisu majetkové podstaty, kam zapíše i sjednanou peněžitou dávku. Následně vypočítá nezabavitelnou částku a zjistí, kolik činí zabavitelná část.⁶⁸ Nezabavitelná částka se počítá ze všech příjmů dlužníka, které mohou být postiženy srážkou, až právě na zmíněnou peněžitou dávku. Ta se „čistá“ přičítá k zabavitelné části příjmu.⁶⁹

3.2 Rozhodovací praxe soudů o úplném nahrazení splátek peněžitými dávkami třetích osob

Dlužníci – manželé mají povinnost ve svém návrhu na povolení oddlužení uvést a prokázat veškeré své příjmy za poslední tři roky a dále pak očekávané příjmy v budoucích pěti letech.⁷⁰ V případě nedostatečného příjmu pro splátkový kalendář musí dle výše zmíněného předložit smlouvu o důchodu s úředně ověřenými podpisy. Pokud tak neučiní, soud je k tomu dle § 393 odst. 1 a 2 IZ zpravidla vyzve. Jestliže by měl být splátkový kalendář zcela hrazen třetí osobou, v tom nebylo rozhodování soudu vždy jednoznačné. Můžeme vidět typické protikladné rozhodování vrchních soudů v Praze a Olomouci, které jsem zmínila již v úvodu své práce.

Příkladem rozhodování Vrchního soudu v Olomouci je rozhodnutí ze dne 20. října 2011, č.j. VSOL 506/2011-B-34 (řízení vedeno pod sp. zn. KSBR 40 INS 6931/2011). V tomto případě vrchní soud jako soud odvolací rozhodoval o odvolání dlužnice proti usnesení Krajského soudu v Brně o neschválení oddlužení z důvodu nesplnění minimální hranice uspokojení 30 % nezajištěných věřitelů. Krajský soud přitom nevzal v potaz smlouvu o důchodu a ručitelství od matky dlužnice, jelikož by její peněžité dávky zcela nahradily splátky v splátkovém kalendáři. Vrchní soud pak usnesení potvrdil s následujícím odůvodněním: „*Institut oddlužení představuje pro dlužníka dobrodiní, kdy za splnění určitých podmínek mu bude prominuta část jeho závazků (§ 414 IZ⁷¹). Lze proto od dlužníka vyžadovat, aby k tomuto cíli vyvinul maximální možné úsilí a dosáhl jej zejména vlastní*

⁶⁷ Příklad takové darovací smlouvy můžeme vidět v řízení vedeném u Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, sp. zn. KSOL 16 INS 4942/2016.

⁶⁸ Takový výpočet je možné provést např. na webových stránkách <https://www.vyplata.cz/vypocty/vyse-nezabavitelne-castky-ze-mzdy-16.php?stayform=true>.

⁶⁹ § 398 odst. 3 IZ ve spojení s § 279 odst. 2 OSŘ

⁷⁰ § 391 a § 392 IZ

⁷¹ IZ ve znění zákona č. 362/2007 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2008

aktivitou. Jiný přístup by byl v rozporu s jednou z základních zásad insolvenčního řízení, která spočívá v tom, že žádný z účastníků nesmí být nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn (§ 5, písm. a/ IZ⁷²). Není smyslem oddlužení, aby celé břemeno splátek nesly třetí osoby. Takové oddlužení by bylo v rozporu se zásadami, na kterých je tento institut postaven.⁷³

K tomu pak dodává, že pokud dlužnice přesto všechno stále žádá o oddlužení, je dle něj takovým návrhem „sledován nepoctivý záměr, a proto je dán důvod pro neschválení povoleného oddlužení ve smyslu výše citovaného ustanovení § 405 odst. 1 a § 395 odst. 1, písm. a) IZ.“⁷⁴

Naopak Vrchní soud v Praze zastal zcela opačný názor, když jako odvolací soud rozhodoval o odvolání proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o neschválení oddlužení. Přitom krajský soud zde výslovně odkazoval na výše uvedené rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci. Vrchní soud v Praze svým rozhodnutím ze dne 27. srpna 2012, č.j. VSPH 848/2012-B-20 (řízení vedeno pod sp. zn. KSHK 45 INS 12804/2011) usnesení krajského soudu zrušil a vrátil věci k dalšímu řízení. Přiklonil se spíše k individuálnímu přístupu při posuzování, zda hrazení splátek třetí osobou je porušením zásad insolvenčního řízení. Dokonce se souhlasně vyjádřil k vypočítání peněžité dávky tak, aby přesně odpovídala minimálně požadované hranici uspokojení nezajištěných věřitelů: „(...) není důvodu, proč by při nedostatečnosti příjmů dlužníka nemohl být splátkový kalendář založen na sjednaných příjmech z důchodu (či daru) od třetí osoby, pokud tyto příjmy k dosažení potřebné zákonné míry uspokojení nezajištěných věřitelů postačují. Je přitom zřejmé, že schválení oddlužení splátkovým kalendářem stojí na kalkulaci s momentální ekonomickou nabídkou pro jeho plnění, která ovšem v průběhu splátkového kalendáře může doznat změny (...). S tímto rizikem⁷⁵ musí dlužník počítat, a to zvláště pokud má být plnění splátkového kalendáře založeno zcela nebo zčásti na finanční pomoci třetí osoby, jejíž schopnost či ochotu plnit přijatý závazek nemůže dlužník sám zajistit.“⁷⁶

Vrchní soud dále nesouhlasí s názorem, že by plněním splátkového kalendáře peněžitými příspěvky třetích osob byl sledován nepoctivý záměr nebo porušena zásada insolvenčního práva. Naopak uvádí, že nepatrným konkurzem, který by byl na dlužníka prohlášen, by velice

⁷² IZ ve znění zákona č. 362/2007 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2008

⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. října 2011, č. j. VSOL 506/2011-B-34 (KSBR 40 INS 6931/2011).

⁷⁴ ve znění zákona č. 362/2007 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2008

⁷⁵ rozuměj výpadkem peněžité dávky či příjmu

⁷⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2012, č. j. VSPH 848/2012-B-20 (KSHK 45 INS 12804/2011).

pravděpodobně došlo k minimálnímu, ne-li žádnému uspokojení věřitelů. Tím by soud opačně porušil zásadu insolvenčního řízení, že insolvenční řízení má být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů (§ 5 písm. (a) IZ).

Dnes je obecně respektováno rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a i krajské soudy pod Vrchním soudem v Olomouci rozhodují o takových návrzích kladně a oddlužení formou splátkového kalendáře de facto placeného třetí osobou schvalují. Jako příklad schválení takového oddlužení manželů, kdy oba jsou bez relevantní příjmů, uvádím řízení u Krajského soudu v Ostravě vedeném pod sp. zn. KSOS 33 INS 17186/2015.

3.3 Úskalí navýšení příjmů dlužníků peněžitými dávkami od třetích osob

Je možná chvályhodné, že zákonodárce zavedl možnost dlužníků nechat si doplnit, ba dokonce zcela nahradit svůj příjem na potřebnou výši a tím celkově usnadnil přístup k institutu oddlužení. Je ale správné, když dlužník má příjem, z kterého nelze srážet žádná peněžítá částka pro účely splátkového kalendáře, a to již při podání insolvenčního návrhu? A co v případě společného oddlužení manželů, kdy dokonce oba manželé nemají dostatečný vlastní příjem a splátkový kalendář je tak zcela hrazen třetí osobou?

Následující podkapitola se snaží upozornit na možnosti obcházení zákona a tím i porušení základních zásad, na kterých oddlužení stojí, a na způsob posuzování poctivosti záměru, zda je skutečně poctivé si nechat oddlužení „zaplatit“ třetí osobou, a jestli je správné žádat o povolení oddlužení s vědomím, že již při podání návrhu si manželé nemohou dovolit tento proces podstoupit.

3.3.1 Obcházení zákona

Dle mého názoru ustanovení zákona umožňující poskytnutí finanční pomoci od třetích osob nahrává těm, jež tím dokáží obejít již zmíněnou zásadu obsaženou v § 5 písm. a) IZ. Dlužníci tak mohou v návrhu nepřiznat své skutečné příjmy⁷⁷ a počkat si na celkovou výši dluhů, kterou přihlásí jejich věřitelé. Následně pak „naoko“ zajistí peněžitý příspěvek v potřebné výši.⁷⁸ Nejsou totiž nijak ekonomicky motivováni k přiznání skutečné výše příjmů, protože nechtějí riskovat, že by mohli zaplatit více jak 30 % nezajištěných závazků, když to

⁷⁷ Mohou mít například více zaměstnání, kdy v jednom pracují tzv. „načerno“ a takový příjem vůbec nepřiznají.

⁷⁸ Dle zákonných podmínek by se dlužník měl snažit o maximalizaci svých příjmů. Nelze ovšem očekávat, že by žádal po dárci či poskytovateli důchodu maximální možnou výši dávky. Spíš rovnou požádá o určitou částku, která bude stačit na hranici uspokojení, ne však víc.

není nutné.⁷⁹ Pokud by následně byli soudem či insolvenčním správcem vyzváni ke zvýšení této peněžité dávky, stačí pouze uzavřít novou smlouvu.

Dárce či poskytovatel důchodu tak figuruje pouze na papíře, ale peněžitou částku ve skutečnosti platí dlužník ze svého, a to z mnohem vyššího příjmu. Může jít o velice jednoduchý kalkul, jak věřitelům splatit pouze 30 % jejich nezajištěných závazků a insolvenční správce či soud nemá šanci takové chování odhalit.

3.3.2 Poctivý záměr dlužníků – manželů

Jde o obecnou zásadu platící jak v civilním právu hmotném (§ 6 odst. 1 OZ), tak v právu procesním (§ 2 *in fine* a § 6, věta druhá OSŘ). IZ vedle této obecné zásady ještě poctivý záměr zvláště zakotvuje u nekonkurzních způsobů řešení úpadku.⁸⁰ Jde zejména o oddlužení, v níž je judikatura na téma poctivého záměru dlužníka opravdu bohatá.⁸¹ Tento sanační způsob řešení úpadku poskytuje dlužníkovi jakési dobrodiní. A právě tato příležitost pro dlužníka, dostat se z dluhové pasti, je podmíněna jeho poctivostí.⁸² Jde o základní princip celého institutu oddlužení.

Co je tedy tím nepoctivým záměrem? Poctivost vychází ze zásady, že nikdo by neměl těžit ze svého nepoctivého či protiprávního jednání.⁸³ Jde o určité objektivní hledisko, které zohledňuje čestnost, slušnost, otevřenost, věrnost např. obchodního či jiného zástupce, zřetel k zájmu druhého či spolehlivost druhé strany.⁸⁴ Není zde rozhodný subjektivní stav posuzované osoby, zda měla za to, že jedná poctivě, ale rozhodné je naplnění a respektování určitých všeobecně akceptovaných mravních hodnot uznávaných společností v určitém čase.⁸⁵

Jde tedy o objektivní hledisko, kdy se zákonodárce snaží předejít situaci, v níž by dlužníci – manželé splňovali všechny náležitosti zákona pro úspěšné povolení oddlužení, přesto by takové rozhodnutí bylo nespravedlivé a neodpovídalo by smyslu a zásadám oddlužení.⁸⁶

⁷⁹ Dodávám, že takové jednání dlužníků je pochopitelné. Neexistuje tu totiž žádná motivace k přiznání vyšších příjmů, jelikož pro dlužníky je shodné, zda věřitelům splatí 30 % nebo 50 %. Stále jim zůstává pouze nezabavitelná částka, která se sice zvyšuje v závislosti na příjmu, ale toto zvýšení je zcela zanedbatelné.

⁸⁰ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 9, s. 713–732.

⁸¹ V této podkapitole zdaleka není zmíněna veškerá důležitá judikatura na toto téma. Zaměřuji se pouze na ta soudní rozhodnutí, která jsou relevantní pro mou diplomovou práci.

⁸² PLEVA, Vítězslav. K pojmu nepoctivý záměr v insolvenčním řízení. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 104.

⁸³ § 6 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁴ TELEČEK, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1.

⁸⁵ PLEVA, Vítězslav. K pojmu nepoctivý záměr v insolvenčním řízení. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 104.

⁸⁶ Obecně sanačním způsobům řešení úpadku, tedy i reorganizaci, jelikož i zde je vyjádřena podmínka poctivého záměru dlužníka.

Zákonodárce prostřednictvím § 395 odst. 1 písm. a) IZ zakotvil generální klauzuli o poctivém záměru dlužníka. Jde o obecný požadavek na poctivé jednání dlužníka, který je spolu se subjektivní přípustností (že nejde o právnickou osobu či podnikatele nesplňující podmínky obsažené v § 389 odst. 2 IZ) a ekonomickou přípustností (že lze očekávat minimální míru uspokojení 30 % nezajištěných věřitelů) třetí základní podmínkou, kdy při jejich splnění je možné povolit oddlužení manželů.⁸⁷ Nepoctivý záměr nebo nepoctivé jednání dlužníků je však samo o sobě důvodem pro zamítnutí návrhu na povolení společného oddlužení manželů.⁸⁸

Před tzv. revizní novelou byla tato generální klauzule doplněna navíc o demonstrativní výčet případů, kdy se má za to, že o nepoctivý záměr dlužníka jde. Jenže rozhodovací praxe postupně ukázala, že nelze bez dalšího předpokládat nepoctivý záměr podle výčtu nepoctivého jednání v zákoně, jelikož takový výčet by mohl být pro soudy spíše zavádějící. Soudní praxe se proto přiklonila více k individuálnímu přístupu a posuzování konkrétního jednání v daném případě. Nejvyšší soud interpretoval poctivý záměr a tzv. test poctivosti takto: „*Ustanovení § 395 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Vedle okolností příkladmo vypočtených (...) že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr, závislý vždy na posouzení konkrétních okolností, jež vyjdou najevo v rámci daného insolvenčního řízení. Jinak řečeno, nepoctivost dlužníkovy záměru při podání návrhu na povolení oddlužení se nevyčerpává jednáními popsányými v § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, když k úsudku ve smyslu § 395 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona mohou vést různá jednání dlužníka. Může jít např. o jednání směřující k poškozování věřitelů (lhostejno, že nesankcionované normami trestního práva) v době před zahájením insolvenčního řízení, o zatajování skutečností týkajících se majetkových poměrů dlužníka apod. Naopak, zjištění, že je zde některá ze skutečností uvedených v § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, ještě samo o sobě nemusí vést k závěru, že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr.*“⁸⁹

⁸⁷ KRHUT, Rostislav. Poctivý záměr v oddlužení. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 9, s. 42.

⁸⁸ § 395 odst. 1 písm. a) IZ

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sp. zn. 29 NSČR 14/2009.

Z výše citovaného vyplývá, že postup soudů při zjišťování nepoctivého záměru dlužníků musí být individuální. Nelze posuzovat podle určitého typového jednání, jako je např. trestná činnost, ale musí být vždy prověřen v konkrétním případě.⁹⁰

Soud pak posuzuje poctivý záměr po celou dobu oddlužení, a to i určitou dobu po skončení insolvenčního řízení.⁹¹ Příkladem typicky nepoctivého jednání dlužníků v rámci samotného řízení je zatajení některých věřitelů, podnikatelských závazků či svého majetku nebo dalšího příjmu.⁹²

3.4 Konzultace s insolvenčními soudci

Ráda bych představila i další argumenty, které mi byly předloženy insolvenční soudkyní Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci paní Mgr. Kateřinou Hajnou. Ta k této problematice uvedla, že při rozhodování se vždy snaží dosáhnout co nejlepšího stavu jak pro věřitele, tak pro dlužníka. Věřitelé v případě schválení oddlužení budou uspokojeni alespoň částečně a rychleji, než jak by tomu bylo při konkurzu, což je cílem insolvenční obecně. Naopak dlužník je často schopen ušetřit i ze své nezabavitelné částky, ale snížení nezabavitelné částky na úkor splátek IZ nedovoluje. Proto mu nezbývá než si darovací smlouvu či smlouvu o důchodu obstarat a tyto peněžité dávky si fakticky platit sám.

Na argument o možnosti obcházení zákona a zatajování svých skutečných příjmů odpověděla insolvenční soudkyně zajímavým názorem získaným z praxe. Podle ní dlužníci dokázali zatajit skutečnou výši svých příjmů před svými věřiteli i v době před podáním návrhu na povolení oddlužení. Naopak zde nebyla už vůbec žádná vůle a motivace pro dlužníka své jednání změnit. Pokud by dlužníka do oddlužení nepustila pouze na základě nedostatečného příjmu, tento dlužník by v nepoctivém jednání vůči věřitelům zcela jistě pokračoval dál a věřitelé by svou pohledávku nedostali zaplacenou nikdy, naopak by se navyšovaly jejich náklady s evidencí a dalším vymáháním. Pokud mu však oddlužení povolí, dá dlužníkovi šanci se dostat z dluhové pasti a tím i odstraní hlavní důvod pro zatajování skutečných příjmů. Výsledkem je potom zdravější ekonomika, což je opět jeden z hlavních a možná nejdůležitějších cílů insolvenční.

Následně pak varuje před paušalizací, kdy je rozhodně více poctivých dlužníků, kteří jsou pouze nemajetní, ale svou situaci chtějí řešit. Takovým dlužníkům by neměla být odepřena možnost na oddlužení pouze proto, že tu existují i dlužníci nepoctiví.

⁹⁰ JIMÁSEK, Tomáš. S poctivostí oddlužení dojdeš. *Právní rozhledy*, 2015, č. 23-24, s. 811.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. 29 NSČR 17/2013.

⁹² PLEVA, Vítězslav. K pojmu nepoctivý záměr v insolvenčním řízení. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 104.

3.5 Názor autorky ve světle aktuální judikatury

Můžeme tedy spatřovat nepoctivý záměr dlužníků, když podají návrh, kde již od počátku počítají se srážkami hrazenými třetí osobou? Je takové chování dlužníků v souladu se základními principy oddlužení?

Soudy se nakonec přiklánějí k názoru, že takové chování dlužníků samo o sobě nepoctivé není a byla doplněna podmínka, že dlužníci musí usilovat o získání příjmu, tj. plní-li povinnosti uchazeče o práci.⁹³ Tuto podmínku ovšem lze kontrolovat pouze v průběhu řízení, tj. až po schválení oddlužení. Nikdy jsem se nesetkala s tím, že by se soud snažil splnění této podmínky zjistit již při posuzování návrhu na povolení oddlužení.

S tímto názorem se ztotožňuji. Věřím, že nemajetnost dlužníků a jejich nedostatečné příjmy samy o sobě nepoctivým záměrem nejsou a soudy v otázce poctivosti dlužníků postupují správně.

Podotýkám ale, že argument Vrchního soudu v Praze, že takové oddlužení povolí, protože kdyby šli dlužníci do nepatrného konkurzu, tak by věřitelé byli uspokojeni méně či vůbec, není úplně správný. Postavit rozhodnutí o schválení oddlužení pouze na porovnání míry pravděpodobného uspokojení v konkurzu a oddlužení je nesprávné. Takový argument by mohl znamenat, že soud si sice myslí, že dlužníkův záměr nemusí být úplně v souladu s poctivostí, ale oddlužení zajistí vyšší uspokojení věřitelů. Rozhodnutí ospravedlní tím, že je více v souladu se zásadou: „*Insolvenční řízení musí být vedeno, tak aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.*“⁹⁴ Mně to však více připomíná zásadu „*účel světí prostředky*“⁹⁵.

Takový argument spíše degraduje důležitost poctivého záměru dlužníků, který je jednou z nejdůležitějších zásad sanačních způsobů řešení úpadku. Cílem oddlužení tak není pouze maximálně uspokojit věřitele, ale i náprava dlužníka, který je motivován k ekonomické aktivitě a hlavně odpovědnosti, aby již neuzavíral závazky, které není schopen plnit. Argumentace vrchního soudu ovšem tento cíl nesplňuje.

Je však pravda, že bychom neměli paušalizovat a vidět v každém dlužníkovi s nedostatečným příjmem podvodníka, co se snaží pouze obejít zákon a institut oddlužení chce jen zneužít. Na druhou stranu nejsem ani pro plošné povolování takových návrhů

⁹³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2012, sp. zn. VSPH 848/2012 (KSHK 45 INS 12804/2011). Dále srov. KRHUT, Rostislav. Poctivý záměr v oddlužení. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 9, s. 42.

⁹⁴ § 5 písm. a) IZ

⁹⁵ Srov. JIMÁSEK, Tomáš. S poctivostí oddlužení dojdeš. *Právní rozhledy*, 2015, č. 23-24, s. 811.

a k jejich schvalování by dle mého názoru mělo dojít pouze ve velmi vzácných případech, kdy se to vzhledem k okolnostem jeví jako spravedlivé.

3.6 De lege ferenda

Jak jsem zmínila výše, souhlasím se závěry soudů ohledně poctivosti návrhů na povolení oddlužení, kde již od počátku dlužníci – manželé počítají s tím, že splátky ze splátkového kalendáře budou hrazeny třetí osobou. Takový návrh sám o sobě nepoctivý není.

Nesouhlasím ale s tvrzením, že jsou takové návrhy v pořádku, protože jsou dle soudů v souladu se zásadou vedení insolvenčního řízení tak, aby nedošlo k nespravedlivému poškození nebo naopak zvýhodnění a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.

Chápu, proč zákonodárce zakotvil možnost výpomoci třetích osob formou peněžitě dávkou. Jak už bylo několikrát uvedeno, oddlužení trvá až pět let a v jeho průběhu mohou dlužníci svou práci ztratit či se zcela změnit jejich rodinná situace. Může jít pouze o přechodné období, které díky peněžitě dávkou překonají a možnost nechat se oddlužit neztratí. Nesouhlasím však se situací, kdy dlužníci – manželé již od počátku s takovým stavem počítají, a na oddlužení nemají žádné finanční prostředky.

Domnívám se, že takové návrhy jsou porušením základního principu oddlužení, jímž je náprava dlužníka, pokud tu nejsou tak závažné okolnosti, které by povolení oddlužení ospravedlňovaly. Dlužníci – manželé po schválení takového návrhu nejsou nijak motivováni k navýšení svých příjmů. Smlouva s třetí osobou na peněžitou dávkou se sice dá ze zákonných důvodů vypovědět, ale stále mohou dlužníci riskovat, že soud toto vypovězení neuzná a výsledkem by pak bylo plnění z této smlouvy a zároveň srážky z navýšeného příjmu dlužníků – manželů. Zde se proto nabízí otázka, proč by to dělali?

Řešení by mohlo být následující. Oddlužení by bylo možné povolit pouze dlužníkům s pravidelným příjmem. Tento příjem by musel být dostatečný alespoň k určitému procentuálnímu uspokojení nezajištěných věřitelů, třeba v minimální výši 20 % nezajištěných závazků. V mimořádných případech, což by bylo na uvážení soudu, by tato hranice mohla být snížena, to znamená, že by tu byla povolena moderace soudu. U dlužníků – manželů by pak stačilo, kdyby uvedené procentuální hranice uspokojení z vlastních příjmů splňovali oba manželé dohromady. Část zbývající do celkové minimální hranice 30 % uspokojení nezajištěných závazků by mohla být přechodně vyplněna peněžitou dávkou od třetí osoby.

Tato peněžitá dávka by však byla na základě darovací smlouvy či smlouvy o důchodu s rozvazovací podmínkou, kdy by dárce či poskytovatel přestal být povinen plnit ze smlouvy

ve chvíli, kdyby se příjem dlužníků – manželů stal dostatečným pro splátky ze splátkového kalendáře. Tyto smlouvy se už v praxi objevily a jsou soudy uznávány.⁹⁶

Myslím, že taková změna zákona by spíše motivovala dlužníky k zajištění si stálých a dostatečných příjmů. Tím by i směřovala více k naplnění principu nápravy dlužníků, co se týče jejich ekonomické odpovědnosti.

Stále by zde byla možnost obcházení zákona popsaná v dřívější podkapitole, ale jak uvádím, takové jednání je samo o sobě téměř nezjistitelné. Přesto si myslím, že by taková změna byla více ku prospěchu oddlužení obecně.

Závěrem bych dodala, že vývoj insolvenčí v českém právním řádě se vyvíjí zcela opačným směrem. Naopak by mělo dojít k úplnému zrušení minimální hranice uspokojení nezajištěných věřitelů. Taková novelizace zákona je však zatím v nedohlednu a novela zákona č. 64/2017 účinná od 1. července 2017 ji zatím neobsahuje.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. 29 NSČR 71/2013. Dokonce jde o smlouvy o důchodu, kdy výše peněžité dávky se může měnit tak, aby vždy byla splněna hranice minimálního uspokojení 30 % nezajištěných věřitelů.

4 Situace, kdy má jeden z dlužníků – manželů dluhy z podnikatelské činnosti

Následující kapitola se věnuje případu, kdy jeden z dlužníků – manželů je podnikatel (bude platit i pro podnikatele dlužníka – jednotlivce). Jde o poměrně častou situaci, která však má několik úskalí, a to zejména v procesu před schválením oddlužení. Jedná se hlavně o podmínku souhlasu věřitelů, jejichž pohledávka pochází z dlužníkovy podnikání. Zde nebyla soudní praxe vždy jednotná, a ještě zdaleka nejsou všechny otázky, týkající se těchto souhlasů zodpovězeny. Jaký je tedy stav ve věci dlužníka – podnikatele, a ještě k tomu v rámci společného oddlužení manželů, bude uvedeno níže.

4.1 Vývoj oddlužení podnikatele

Při vzniku a zakotvení institut oddlužení v České republice bylo z počátku počítáno pouze s fyzickými a právníckými osobami, kteří nejsou podnikatelé.⁹⁷ Přístup umožnit oddlužení pouze dlužníkům – spotřebitelům byl následně často kritizován a panovaly názory, že tak dochází k nedůvodnému upřednostňování pomoci často nezodpovědným spotřebitelům oproti neúspěšným podnikatelům, kteří spíše mohou podporovat zdravou ekonomiku státu a jsou přirozeným jevem v kapitalistické společnosti.⁹⁸

Výklad pojmu dlužník – nepodnikatel původně označoval fyzické osoby, které nesmí mít živnostenské oprávnění, nesmí mít dluhy z podnikání a nesmí mít ani dluhy z podnikání jiné osoby, které na sebe převzal.⁹⁹ Později se však výklad pojmu nepodnikatel začal měnit a rozšiřovat, a to ku prospěchu podnikajících dlužníků. Například bylo judikaturou shledáno, že samotné držení živnostenského oprávnění není překážkou oddlužení.¹⁰⁰ Soudy pak šly ještě dál, když umožnily dlužníkovi mít část svých dluhů z podnikání, které však již neprovozuje. Při takovém návrhu musely soudy zejména posuzovat, kdy tyto dluhy vznikly, jejich výši a poměr k celkové dlužné částce, přihlédnout k době skončení dlužníkovy podnikání a zda je věřitel obeznámen, že jeho pohledávka bude uspokojena v rámci oddlužení.¹⁰¹

⁹⁷ HÁSOVÁ, Jana a kolektiv (ed). *Insolvenční zákon, komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1209–1220.

⁹⁸ SPRINZ, Petr. Kdo ještě je a kdo už není podnikatel aneb subjektivní připustnost oddlužení dnes a „zítra“. *Právní rozhledy*. 2013, č. 10, s. 361.

⁹⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2008, sp. zn. 1 VSPH 273/2008 (KSUL 70 INS 3940/2008).

¹⁰⁰ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. 2 VSOL 117/2009 (KSBR 37 INS 740/2009).

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. 29 NSČR 3/209 (KSOS 34 INS 625/2008).

Následovalo další uvolňování a rozšiřování výkladu, které nakonec vyvrcholilo revizní novelou IZ č. 294/2013 Sb., která nabyla účinnosti ke dni 1. ledna 2014.

Tato novela zanechala možnost oddlužení pro fyzické i právnické osoby nepodnikatele. K tomu však přidala ustanovení, která zakládají možnost oddlužení podnikatele za určitých podmínek. Samotný IZ však neobsahuje výklad pojmu podnikatel a proto platí, že podnikatelem je ten, kdo naplňuje definici dle OZ, a to v § 420 a § 421. K oddlužení podnikatele tak může dojít, pouze pokud s oddlužením souhlasí věřitelé, vůči kterým má dlužník dluhy z podnikání, nebo jde o dluhy z podnikání „zbylé“ z uspokojení v rámci konkurzu či jsou tyto pohledávky věřitelů zajištěny.¹⁰²

4.2 Praxe při společném návrhu manželů na povolení oddlužení, kdy jeden z manželů je podnikatelem

Při zpracování společného návrhu manželů na povolení oddlužení musí manželé předložit seznam svých zajištěných a nezajištěných závazků. Při zpracování takového návrhu se proto vždy dlužníků několikrát zeptám, zda některý dluh nevznikl z podnikání. Dlužníci – manželé však často nedokáží rozlišit, který z jejich věřitelů může mít vůči nim takovou pohledávku. S jistotou se tak můžeme shodnout pouze na pohledávkách Okresní správy sociálního zabezpečení a zpravidla Všeobecné zdravotní pojišťovny či finančního úřadu. Nemá smysl uvádět podnikatelský charakter pohledávek, u nichž si není dlužník jistý. Následně to komplikuje celý proces schvalování oddlužení z důvodu možné pozdější nutnosti předložení souhlasů těchto věřitelů, o tom však až v řádcích níže.

Tyto dluhy poté uvedu do seznamu závazků, kdy na závěr seznamu výslovně napíši, který ze závazků je z podnikání a jaká je jejich výsledná hodnota. Dále k uvedení tohoto závazku napíši, že *„věřitel s oddlužením souhlasí, jelikož jsme od něho neobdrželi zamítavé stanovisko“*. Stejně tak toto „prohlášení“ uvedu i v samotném formuláři pro návrh manželů na povolení oddlužení.¹⁰³ V případě, že žádné závazky z podnikání dlužníci – manželé nemají, uvedu takovou skutečnost výslovně v návrhu a v seznamu závazků, to ale není povinné.

Po podání návrhu pak můžeme s dlužníky – manželi pouze čekat, jak se soud k návrhu postaví. Zde je právě nejvíce patrná nejednotnost požadavků insolvenčních soudů, kdy některému návrh přijde dostatečný, jiný požaduje doplnění návrhu ve formě aktivního

¹⁰² § 389 IZ

¹⁰³ Jako příklad mohu uvést insolvenční řízení vedené u Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, sp. zn. KSOL 20 INS 24536/2016.

souhlasu věřitele s uspokojením jeho pohledávky v rámci oddlužení. V tomto případě nás soud vyzval k doplnění návrhu o tvrzení skutečností, které by osvědčovaly, že dlužníci jsou oprávněni k podání návrhu a nemají dluhy pocházející z podnikání, které by bránily povolení oddlužení. Takovou výzvu jsme pochopili jako výzvu k předložení aktivního souhlasu těchto věřitelů.¹⁰⁴

Všeobecná zdravotní pojišťovna nám však místo souhlasu s oddlužením zaslala souhlas, který byl vázaný podmínkou 100% uspokojení pohledávky, kterou pojišťovna měla vůči dlužníkům – manželům. Zde šlo o návrh, kde je 100% uspokojení všech nezajištěných věřitelů velice pravděpodobné. Není mi však jasné, co by se mohlo stát, pokud by dlužníci – manželé tuto podmínku v průběhu oddlužení nebyli schopni splnit.

4.2.1 Podmínka souhlasů věřitelů s pohledávkami z podnikání dlužníka jako silný nástroj věřitele pro uspokojení jeho pohledávky

Ještě předtím, než popíši rozhodovací praxi soudů ohledně souhlasů věřitelů pro oddlužení manželů, kdy jeden z nich je dlužník – podnikatel, bych ráda popsala, jakou sílu může mít tato podmínka návrhu jako nástroj věřitelů.

Pokud totiž věřitel, jehož pohledávka vznikla z dlužníkovy podnikání, projeví nesouhlas s oddlužením, dlužníkův návrh bude odmítnut nebo oddlužení nebude následně schváleno a na dlužníka bude prohlášen konkurz.¹⁰⁵ Může jít tedy o velmi účinný právní nástroj, který je věřitel schopen použít ještě před podáním návrhu na povolení oddlužení. Mohl by totiž zvolit postoj, kdy by dlužníkovi sdělil, že svým nesouhlasem bude dlužníkovi bránit v oddlužení. Tomu by nezbývalo nic jiného než takového věřitele uspokojit ze 100 % a až následně návrh podat.

Jenže po konzultaci se zvláštním insolvenčním správcem, panem Mgr. Ivo Šotkem mám za to, že pokud by toto dlužníkovy jednání vyšlo později najevo, šlo by o nedovolené zvýhodnění věřitele.¹⁰⁶ Nebo by to mohlo být vyhodnoceno i jako nepoctivý záměr a tím by došlo k neschválení oddlužení či k jeho zrušení a následnému prohlášení konkurzu. Pokud by však dlužník prokázal, že tu skutečně nátlak ze strany věřitel byl a on nevěděl, že tím porušuje podmínky pro povolení oddlužení, soud by mu zřejmě oddlužení zachoval. Dlužník se však vystavuje nebezpečí a zbytečné komplikaci. Insolvenční správce by pak zcela jistě takové přednostní plnění věřiteli vymáhal zpět do majetkové podstaty dlužníka.

¹⁰⁴ Insolvenční řízení vedené u Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, sp. zn. KSOL 20 INS 24536/2016.

¹⁰⁵ § 393, § 396 a § 405 IZ

¹⁰⁶ Což je proti zásadě obsažené v § 5 písm. a) IZ.

Je tudíž zřejmé, že věřitelé mohou tuto podmínku oddlužení podnikatele využít jako nástroj nátlaku pro své plné uspokojení. Samozřejmě riskují, že později budou muset plnění vrátit, ale nic víc. Pokud by soud či insolvenční správce nezjistil toto předností uspokojení, věřiteli by plnění zůstalo. Jedná se o účinný nástroj věřitelů, jak si zkusit zajistit plné nebo vyšší plnění, než jaké by získali při oddlužení.

4.2.2 Aktivní souhlas či aktivní nesouhlas věřitele s pohledávkou pocházející z dlužníka podnikání

O kolik výhodnější je pozice věřitele s pohledávkou z dlužníka podnikání, se bude odvíjet i od způsobu posuzování soudů, zda je zapotřebí tzv. aktivní souhlas či aktivní nesouhlas.

Otázka, jestli je potřeba aktivní souhlas věřitele či jeho aktivní nesouhlas, byla zpočátku velice sporná a často záleželo pouze na daném soudci, zda se přiklání k té či oné teorii vrchního soudu. Jedním z prvních důležitých rozhodnutí na toto téma bylo usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. dubna 2014, č.j. 1 VSOL 313/2014-A-14. Zde se soud jasně vyjádřil k povinnosti dlužníka přikládat aktivní souhlasy svých věřitelů již k návrhu na povolení oddlužení.

Tyto souhlasy věřitelů nejsou vyjmenovány mezi povinnými doklady k návrhu na povolení oddlužení¹⁰⁷, a to na rozdíl od souhlasu věřitele s nižším plněním než 30 %, a proto nelze požadovat po dlužníkovi předložení těchto souhlasů. Naopak bude nezbytné, aby soud postupoval dle ustanovení § 397 odst. 1 IZ a v pochybnostech o tom, zda dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení, oddlužení povolí a tuto otázku přezkoumá až v průběhu schůze věřitelů svolané k projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí. Zde se pak mohou věřitelé s pohledávkami pocházejícími z dlužníka podnikání vyjádřit a svůj případný aktivní nesouhlas s oddlužením předložit. Pokud se věřitel na schůzi nedostaví, je jeho nečinnost brána jako souhlas s oddlužením dlužníka.

Toto rozhodnutí však nebylo respektováno všemi krajskými soudy, jelikož Vrchní soud v Praze se na toto téma vyjádřil zcela opačně. Taková situace vedla k právní nejistotě dlužníků a jednotlivé návrhy se řešily podle praxe daného krajského soudu. Bylo tedy jen otázkou času, kdy bude vydáno rozhodnutí, které budou respektovat jak české, tak moravské krajské soudy.

Při zpracování této kapitoly a následném vyhodnocování dotazníku se ukázalo, že takovým rozhodnutím by mohlo být usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. září

¹⁰⁷ § 392 odst. 1 IZ

2015, č.j. 1 VSOL 918/2015-A-18 (v rámci insolvenčního řízení se sp. zn. KSBR 29 INS 15846/2015). Zde soud popisuje povinnost dlužníka již v návrhu na povolení oddlužení tvrdit všechny skutečnosti významné pro rozhodnutí o povolení oddlužení. Tedy i to, že má dluhy z podnikání, které ale nebrání řešení jeho úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, a to z důvodu dle § 389 odst. 2 IZ.

Má-li tedy dlužník pohledávky z podnikání, musí tvrdit jednu z výjimek obsažených v § 389 odst. 2 IZ. V případě, že toto tvrdí a jsou zde přesto pochybnosti, že je dlužník oprávněn podat návrh na povolení oddlužení, měl by soud povolit oddlužení a svolat schůze věřitelů k projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí.¹⁰⁸

Dlužníkovi proto stačí pouze tvrdit, že věřitelé s jeho oddlužením souhlasí, a k návrhu nemusí přikládat žádné souhlasy. Prostor pro zjištění skutečné vůle věřitelů je následně až po povolení oddlužení, kdy soud může bezpečně jistit, jestli jsou zde dluhy z podnikání, které brání schválení oddlužení. V případě, že dlužník výše uvedené netvrdí, a to ani na výzvu, tak je dle Vrchního soudu v Olomouci bezpochyby jasné, že není osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení. Dále dodává, že není-li oddlužení povoleno, není již na programu schůze věřitelů uplatnění námitek proti oddlužení, takže již nelze očekávat zákonnou fikci souhlasu pro případ včas neuplatněných námitek podle ustanovení § 403 odst. 2 IZ. Závěrem uvádí, že souhlas věřitelů nemůže být nahrazen prokázáním aktivity dlužníka, který věřitele o návrhu na oddlužení informoval a vyzval je k vyjádření, avšak bez odpovědi.

Posledním a respektovaným názorem je tak výše uvedené rozhodnutí vrchního soudu, kdy tvrzení dlužníka v návrhu, že věřitelé souhlasí s uspokojením v rámci oddlužení, je dostatečné ke splnění podmínky uvedené v § 389 odst. 2 písm. a) IZ.

Pokud se vrátím k výše uvedenému příkladu insolvenčního řízení, je jediným možným vysvětlením, proč soud vyzval k doplnění návrhu o tvrzení skutečností, že dluhy pocházející z podnikání nebrání povolení oddlužení, že uvedení „*že věřitel s oddlužením souhlasí, jelikož jsme od něho nedostali žádné zamítavé stanovisko*“ bylo pro soud nedostatečné. Dlužník by měl spíše jednoduše uvést: „*Věřitelé, s pohledávkami z dlužníkovy podnikání, souhlasí s řešením dlužníkovy úpadku oddlužením.*“

4.2.3 Podmíněný souhlas věřitele s pohledávkou pocházející z dlužníkovy podnikání

Typickými závazky, jež při podnikatelské činnosti vznikají, jsou závazky vůči Okresní správě sociálního zabezpečení, finančním úřadům a Všeobecné zdravotní pojišťovně. Tyto orgány si však zvykly vydávat souhlasy, které jsou podmíněny konkrétním procentuálním

¹⁰⁸ § 397 odst. 1 IZ

uspokojením, které je zpravidla ve výši 100 % jejich nezajištěné pohledávky vůči dlužníkovi. Důvodem je, dle mého názoru, obava z porušení zásady dobré správy, k němuž by mohlo dojít, pokud by souhlasily s uspokojením pouze z 30 % své pohledávky.

K podmíněnosti se vyjádřil i Vrchní soud v Olomouci, a to opět ve svém usnesení ze dne 24. září 2015, č.j. 1 VSOL 918/2015-A-18. Dospěl k názoru, že tato vyjádření nemůžeme považovat za souhlasy ve smyslu § 389 odst. 2 písm. a), neboť to neodpovídá podstatě (smyslu) institutu oddlužení v českém úpadkovém právu. Pro povolení oddlužení je totiž zákonem stanovena minimální hranice 30 % pro uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů a ve zbytku se předpokládá, že dlužník bude od placení pohledávek osvobozen.¹⁰⁹

Dále vrchní soud zaujal k podmíněným souhlasům velice tvrdý postoj, kdy v usnesení uvádí, že nejen, že takový podmíněný souhlas není souhlasem dle § 389 odst. 2 písm. a), ale je naopak nesouhlasem věřitele s řešením úpadku dlužníka oddlužením. Tím tu vzniká překážka k povolení oddlužení a na dlužníka musí být prohlášen konkurz.

Je zde zcela evidentní, že takový postup je velmi nespravedlivý vůči dlužníkům a dle mého názoru i vůči orgánům, které takový souhlas vydají, jelikož často pak nedocílí žádného uspokojení v rámci nařízeného konkurzu.

Jedinou útěchou zůstává, že dlužníci jsou obvykle zcela nemajetní a jejich konkurz nakonec skončí dle § 308 odst. 1 písm. d) IZ. Mohou pak podat návrh na oddlužení znovu, kdy na jeho povolení mají de facto právní nárok dle § 389 odst. 2 písm. b) IZ.

4.3 Konzultace s insolvenčními soudci a výsledek pracovních hypotéz

Na toto téma jsem diskutovala opět s insolvenční soudkyní Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, paní Mgr. Kateřinou Hajnou. Ta jasně odpověděla, že aktivní souhlas věřitele s pohledávkou z dlužníkovy podnikání není jednou z náležitostí návrhu na povolení oddlužení. V tomto návrhu musí dlužník pouze uvést, zda některé jeho dluhy pocházejí z podnikatelské činnosti a tvrdit, že věřitelé z těchto dluhů s oddlužením souhlasí. V případě pochybností požaduje od dlužníka předložení aktivních souhlasů od věřitelů až na přezkumném jednání. V případě nečinnosti věřitele jí obvykle postačuje prokázání, že i přes maximální snahu dlužníka souhlas získat, se věřitel nijak nevyjádřil. Za dostatečné tvrzení pak považuje, když dlužník ve svém návrhu výslovně prohlásí, že věřitelé s oddlužením souhlasí. Dle mého názoru je proto závěrem, že obecně není zapotřebí přikládat aktivní souhlasy věřitelů již k návrhu na povolení společného oddlužení manželů.

¹⁰⁹ § 414 a § 415 IZ

Ohledně podmíněných souhlasů potvrdila mou domněnku, že důvodem podmíněnosti je, že orgány jako jsou Okresní správa sociálního zabezpečení, finanční úřady či Všeobecná zdravotní pojišťovna jsou vázány zásadou dobré správy a mají za to, že v případě udělení souhlasu s uspokojením v minimální výši 30 % nezajištěných závazků, by se dostaly do rozporu s touto správní zásadou. Z jejich zkušeností však vyplývá, že ne všechny úřady takové souhlasy vydávají a záleží pouze na konkrétním pracovníkovi úřadu, zda se „odváže“ nepodmíněný souhlas vydat. Obecně však podmíněný souhlas není souhlasem ve smyslu § 389 odst. 2 písm. a) IZ.

Tato tvrzení potvrdil i předseda Krajského soudu v Ostravě, pan Mgr. Rostislav Krhut, který odkázal na novelu IZ zákon č. 64/2017 účinnou od 1. července 2017, kdy dojde ke změně § 389 odst. 2 písm. a)¹¹⁰, který bude znít: „...*platí, že věřitel souhlasí, pokud nejpozději spolu s přihláškou své pohledávky výslovně nesdělí, že s řešením úpadku oddlužením nesouhlasí, a toto své stanovisko odůvodní, nebo...*“¹¹¹ Z tohoto důvodu v této kapitole není návrh na možnou budoucí změnu IZ.

¹¹⁰ Zákon vyhlášen 3. března 2017 ve Sbírce zákonů v částce 21 pod číslem 64/2017 Sb.

¹¹¹ § 389 odst. 2 písm. a) IZ, ve znění zákona ke dni 1. července 2017

5 Vyhodnocení dotazníku

Jako další metodu použitou v mé diplomové práci jsem zvolila sběr dat formou dotazníku pro insolvenční soudce. Hlavním důvodem byl zejména nedostatek literatury a rozdílná rozhodovací praxe na mnou vybrané případy.

Dotazník byl rozeslán ke všem českým krajským soudům, a to prostřednictvím elektronických podatelen. Skládal se z 10 otázek, přičemž odpověď na žádnou otázku nebyla povinná. Na většinu otázek bylo možné odpovědět ano či ne a soudcům byl navíc dán prostor se ke každé otázce vyjádřit dle vlastního uvážení. Dvě z otázek byly položeny jako otázky na názor soudců v dané problematice. Vzor dotazníku je dostupný v příloze diplomové práce.

Dotazníky byly rozeslány dne 10. února 2017, lhůta pro jejich vyplnění byla do 26. února 2017. Vyplněné dotazníky zpětně zaslali soudci Krajského soudu v Hradci Králové, Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích, Městského soudu v Praze, Krajského soudu v Brně, Krajského soudu v Ostravě a Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci.

V následujících položkách jsou jednotlivě uvedena přesná znění otázek a vyhodnocení odpovědí soudců.

Položka č. 1: Při smrti dlužníka – manžela v průběhu zpeněžování majetkové podstaty je předmět zpeněžení předmětem dědického řízení?

Otázky týkající se střetu dědického a insolvenčního práva při úmrtí jednoho z dlužníků – manželů byly pro jednoduchou odpověď nejtěžší. Jelikož jsem dotazník konstruovala tak, aby se dal jednoduše, a hlavně rychle vyplnit, nemohla jsem toto téma v dotazníku více rozvést a soustředila jsem se pouze na konkrétní dotazy.

Všechny zúčastněné krajské soudy odpověděly, že zpeněžovaný předmět majetkové podstaty se nestane i předmětem dědického řízení. Pouze **Krajský soud v Hradci Králové** a **Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích** odpověděly, že se tento majetek stane i předmětem dědického řízení.

Položka č. 2: Při smrti dlužníka – manžela v průběhu zpeněžování předmětu zajištění je předmět zajištění předmětem dědického řízení?

Zde byl výsledek stejný. Opět pouze **Krajský soud v Hradci Králové** a **Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích** odpověděly, že se předmět zajištění stane

i předmětem dědického řízení. Do tohoto řízení by se následně měl přihlásit zajištěný věřitel a prodej se bude realizovat mimo insolvenční řízení.

Položka č. 3: Dojde-li k úmrtí dlužníka při společném oddlužení manželů, je nutné provést vypořádání společného jmění manželů?

Na tuto otázku se odpovědi různily i v rámci jednoho krajského soudu. Většina se ovšem přiklání k závěru, že nikoliv. Otázka je však mířena pouze na insolvenční řízení, proto není vyloučeno, že k vypořádání dojde v rámci dědického řízení, tak jak navrhl soudce z **Krajského soudu v Ostravě**.

Soudce **Městského soudu v Praze** pak doplnil, že pro účely oddlužení jsou dlužníci – manželé bráni jako jediný dlužník. Veškerý jejich majetek je ve společném jmění manželů a v případě smrti musí dlužník – pozůstalý zdědit vše.

Položka č. 4: Může se pouhou smrtí dlužníka – manžela změnit splátkový kalendář pozůstalého dlužníka? *(Neberte prosím v potaz změnu ve výši odměny a hotových výdajů insolvenčního správce a změnu ve výši nezabavitelné částky dlužníka)*

V této otázce byla shoda, kdy hlavním důvodem bude rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. dubna 2016, č.j. 2 VSOL 54/2016-B-19 (řízení vedeno pod sp. zn. KSBR 31 INS 15847/2014).

Vyskytla se pouze jediná odpověď soudce z Krajského soudu z Hradce Králové, který změnou ve splátkovém kalendáři označil zastavení řízení vůči dlužníkovi – zemřelému a pokračování v řízení pouze vůči dlužníkovi – pozůstalému. Jde však opět o změnu, která je popsána ve výše uvedeném usnesení, proto můžeme říct, že všichni soudci v této otázce byli ve shodě.

Položka č. 5: Povolujete oddlužení manželům, kteří žádají o splátkový kalendář, který je již od počátku zcela hrazen peněžitými dávkami třetí osoby?

V odpovědích na tuto otázku panovala mezi soudy absolutní shoda, kdy všichni respondenti odpověděli, že taková oddlužení povolují. Je zřejmé, že důvodem je i poměrně jasná judikatura na toto téma (viz 4. kapitola). Objevovaly se i rozšířené odpovědi, v nichž

soudci kladli důraz na konkrétní okolnosti případu, které však zkoumají až v řízení po povolení oddlužení.

Položka č. 6: Je takový návrh na povolení oddlužení dle Vašeho názoru v rozporu s poctivým záměrem dlužníků?

Tato a následující otázka byly směřovány výhradně na názor soudců. Nelze tak z odpovědí vyvozovat na způsob rozhodování v dané problematice. Svůj postoj měli soudci ohodnotit ve škále 1 až 5. Hodnota 1 znamenala, že takový návrh je zcela v rozporu s poctivým záměrem dlužníka, hodnota 5, že rozhodně není v rozporu.

Všichni respondenti, až na jediného soudce, zvolili hodnotu 5, tedy, že zde určitě není rozpor s poctivým záměrem dlužníka. Jedinou odlišnou odpovědí byla odpověď soudce působícího na Městském soudě v Praze, který vybral hodnotu 3 s dodatkem, že se skutečně objevují takoví dlužníci, kteří hranici uspokojení 30 % nezajištěných věřitelů vnímají jako hranici maximální, a ne minimální a o vyšší uspokojení věřitelů se nesnaží.

Položka č. 7: Je takový návrh na povolení oddlužení dle Vašeho názoru v rozporu principem nápravy dlužníka a jeho ekonomické výchovy?

Odpovědi na tuto otázku již nebyly tak jednoznačné jako v předchozím případě. Soudci měli vybrat hodnoty na škále 1 až 5 (1 = návrh je zcela v rozporu s principem nápravy dlužníka a jeho ekonomické výchovy, 5 = návrh v rozporu určitě není).

Respondenti odpovídali nejčastěji hodnotami 3 až 5, kdy nelze říci, že by soudci jednoho krajského soudu odpovídali stejně. Odpovědi byly odlišné napříč všemi zúčastněnými soudy. Ve většině případů byla však odpověď vždy s dodatkem, že záleží na konkrétní okolnosti případu.

Položka č. 8: Při návrhu na povolení oddlužení dlužníka podnikatele žádáte aktivní souhlasy věřitelů s pohledávkami z podnikání či mají věřitelé vyjádřit aktivní nesouhlas, jinak je bráno, že s oddlužením souhlasí?

Na tuto otázku respondenti odpovídali až na výjimku jednotně. Ve většině případů odkazovali na již zmíněné usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. září 2015, č.j. 1 VSOL 918/2015-A-18. Přesto se jejich konkrétní postupy od sebe lehce odlišovaly, přičemž vždy záleží na konkrétním insolvenčním případě.

Soudci **Krajského soudu v Hradci Králové** obecně vyžadují aktivní souhlasy věřitelů. Požadují však od dlužníka tvrzení, že příslušní věřitelé s oddlužením souhlasí, a to s odkazem na výše uvedené rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci. V případě absence tvrzení (a v jednom případě i samotných souhlasů) soud dlužníka vyzve k předložení aktivních souhlasů věřitelů. Vždy ovšem záleží na konkrétních okolnostech případu.

Soudci **Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích**, nevyžadují aktivní souhlasy věřitelů již v návrhu na povolení oddlužení.

Soudci **Městského soudu v Praze** obecně nevyžadovali aktivní souhlasy věřitelů. Ovšem po vydání rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci požadují aktivní přístup dlužníka, kdy postupují výběrově dle případu. Zohledňují výši a strukturu podnikatelských dluhů v poměru k celkovému dluhu dlužníka. V takovém případě požadují zálohu dle § 108 IZ, a to v maximální možné výši z důvodu nemajetnosti dlužníka a vysoké pravděpodobnosti konkurzu. Jestli však aktivním přístupem je míněno předložení souhlasů věřitelů nebo pouze prokázání vyzvání věřitelů k vyjádření, nebylo z odpovědi zcela zřejmé.

Soudci **Krajského soudu v Ostravě** aktivní souhlasy věřitelů již v návrhu nepožadují. Dlužník by však měl v návrhu tvrdit, že věřitele informoval a vyzval k vyjádření.

Soudci **Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci** aktivní souhlasy věřitelů již v návrhu nepožadují. Dlužník však musí v návrhu tvrdit, že jeho věřitelé z podnikatelských závazků s oddlužením souhlasí. V případě pochybností, zda tomu tak skutečně je, žádají předložení souhlasů až po povolení oddlužení.

Soudci **Krajského soudu v Brně** také aktivní souhlasy věřitelů již v návrhu nepožadují. Dlužník však musí v návrhu tvrdit, že jeho věřitelé z podnikatelských závazků s oddlužením souhlasí. Pokud dlužník netvrdí, vyzvou ho k vyjádření či vyzvou k vyjádření přímo věřitele.

Položka č. 9: Věřitel souhlasí s oddlužením dlužníka podnikatele, ale jeho souhlas je podmíněn určitým procentuálním uspokojením, které je zpravidla vyšší než požadovaná hranice 30 % nezajištěných závazků. Je pro Vás takový souhlas věřitele dostatečný? (typicky souhlasy OSSZ)

Na tuto otázku, až na jedinou odpověď, panovala jasná shoda, kdy podmíněný souhlas není souhlasem ve smyslu souhlasu věřitele s povolením oddlužení. Soudce **Městského soudu v Praze** ke své odpovědi doplnil, že jde vyloženě o nesouhlas věřitele s odkazem na názor soudce Nejvyššího soudu JUDr. Zdeňka Krčmáře.

Soudce **Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích** odpověděl sice, že tento souhlas je pro něho dostatečným, odkázal se však na svou předchozí odpověď, kdy nevyžaduje aktivní souhlasy věřitelů v návrhu na povolení oddlužení. Jde tedy spíše o tolerování nesmyslné praxe, aby nedošlo k nespravedlivému postupu vůči dlužníkovi.

Soudce **Krajského soudu v Hradci Králové**, kde obecně aktivní souhlasy věřitelů žádají, ke své odpovědi doplnil, že umožní dlužníkovi znovu věřitele vyzvat k souhlasu, kdy zpravidla věřitel vyhoví. V případě, že se tak nestane, dlužník musí projít konkurzem a po jeho skončení může být oddlužení povoleno, jelikož splňuje výjimku dle § 389 odst. 2 písm. b) IZ.

6 Komparace s německou úpravou

Jak jsem již zmínila v úvodu, komparaci s německou právní úpravou řešení úpadku jsem zvolila proto, že jde o právní prostředí, které je tradičně považováno za vysoce vyspělé a progresivní. Dalším velice důležitým důvodem tohoto výběru je budoucí vývoj naší právní úpravy oddlužení, který se čím dál více přibližuje k právním úpravám našich západních sousedů. Obecně bych tento trend popsala jako zpřístupnění institutu oddlužení co nejširšímu okruhu osob a všeobecně snaha o ekonomicky aktivní obyvatelstvo a tím i podpora ekonomiky jako takové.

V německé právní úpravě je nejbližší našemu oddlužení institut Restschuldbefreiung, neboli osvobození od zbytku dluhu. Potřeba tohoto způsobu řešení a důvod jeho zakotvení v zákoně vyplýval z nutnosti překonat již neudržitelný stav, kdy právnické osoby mohly projít určitým procesem, na jehož konci byly od dluhů zproštěny a zpravidla zanikly. Fyzickým osobám toto bylo upřeno.¹¹²

Proto, stejně jako naše úprava oddlužení, je německá verze jedním ze sanačních způsobů řešení úpadku, a to pro fyzické osoby. A stejně jako u nás, i v německé úpravě je dán velký důraz na zásadu poctivého záměru dlužníka, která je zakotvena hned v § 1 InsO. Zde je uvedeno, že pouze poctivému dlužníkovi se dostane možnosti osvobodit se od zbytku závazků.¹¹³

Německá úprava dále umožňuje oddlužení fyzickým osobám, podnikatelům. A to jak samotným malým podnikatelům, tak i živnostníkům, osobám samostatně výdělečně činným či svobodným povoláním.¹¹⁴ Oddlužení není povoleno obchodním společnostem. Shodně s českou úpravou pak i německá úprava rozlišuje návrh na zahájení insolvenčního řízení a samotný návrh na oddlužení.

V základních fázích řízení je česká úprava velmi podobná té německé. Dlužník si nejprve podá návrh sám, platí, že zahájení tohoto způsobu řešení úpadku je ovládáno zásadou dispoziční. Následně je to insolvenční soud, který zkoumá celou majetkovou situaci dlužníka. Tedy jeho závazky, příjmy, majetek a další požadované náležitosti. Pokud insolvenční soud neshledá žádnou překážku, vydá usnesení, kterým připustí oddlužení dle § 291 InsO.¹¹⁵

¹¹² FOERSTE, Ulrich (ed). *Insolvenzrecht*. Vyd. 4. München: C.H.Beck, 2008, s. 253.

¹¹³ Originální znění § 1 InsO: „... Dem redlichen Schuldner wird Gelegenheit gegeben, sich von seinen restlichen Verbindlichkeiten zu befreien.“

¹¹⁴ FOERSTE, Ulrich (ed). *Insolvenzrecht*. Vyd. 4. München: C.H.Beck, 2008, s. 257.

¹¹⁵ Originální znění § 291 InsO odst. 1: „Sind die Voraussetzungen des § 290 nicht gegeben, so stellt das Gericht in dem Beschluss fest, dass der Schuldner Restschuldbefreiung erlangt, wenn er den Obliegenheiten nach § 295 nachkommt und die Voraussetzungen für eine Versagung nach § 297 oder § 298 nicht vorliegen. (2) Im gleichen

V témže usnesení jmenuje i osobu, jejíž funkce je shodná s naším insolvenčním správcem, tzv. *Treuhänder*. Následně je zahájena další část oddlužovacího procesu, která trvá až 6 let. V tomto období musí dlužník plnit podmínky udělené mu insolvenčním soudem a řádně plnit své dluhy. Pokud vše dodrží, dojde k jeho osvobození od zbytku dluhů a on dojde oddlužení.

Ve svém návrhu pak dlužník musí prohlásit dle § 287 odst. 2 InsO, že postupuje od oznámení oddlužení veškeré své příjmy správci, a to po dobu již zmíněných 6 let.¹¹⁶ Následně plní další povinnosti uložené mu insolvenčním zákonem, např. vykonávat pravidelnou výdělečnou činnost, a pokud je nezaměstnaný, snažit se ji získat a žádnou vhodnou příležitost neodmítat. Majetek, který nabyt nebo nabude v rámci dědictví, tak polovinou přenechat správci či nahlásit správci a soudu každou změnu bydliště nebo výkonu práce a další povinnosti dle zákona.

Výše uvedená fáze není rozštěpená do dvou usnesení, jako je tomu v české úpravě, kdy máme nejprve usnesení o povolení oddlužení a následně usnesení o schválení oddlužení. V Německu vydá insolvenční soud pouze jedno usnesení a tím je rozhodnutí o návrhu spojené s oznámením o oddlužení.

Beschluss bestimmt das Gericht den Treuhänder, auf den die pfändbaren Bezüge des Schuldners nach Massgabe der Abtretungserklärung (§ 287 Abs. 2) übergehen.“

¹¹⁶ Originální znění § 287 odst. 2 InsO: „Dem Antrag ist die Erklärung beizufügen, dass der Schuldner seine Pfändbaren Forderungen auf Bezüge aus einem Dienstverhältnis oder an deren Stelle tretende laufende Bezüge für die Zeit von sechs Jahren nach der Eröffnung des Insolvenzverfahrens an einem vom Gericht zu bestimmenden Treuhänder abtritt. Hatte der Schuldner diese Forderungen bereits vóher an einen Dritten abgetreten oder verpfándet, so ist in der Erklärung darauf hinzuweisen.“

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce, a konkrétních pracovních hypotéz, bylo navrhnout v jednotlivých případech vhodné řešení situace, a to buď návrhem změny zákona, či postupem soudu, který by nejlépe odpovídal insolvenčnímu právu.

V případě situace, kdy jeden z dlužníků – manželů zemře v průběhu oddlužení, jsem dospěla k názoru, že jednotlivé situace se dají řešit v rámci aktuálního znění IZ. Je však na soudech, aby zvolily jednotný postup a hlavně postup, ve kterém budou brát ohledy i na jiná řízení a jejich rozhodnutí tak budou v souladu s celým právním řádem, ne pouze s IZ.

Z dotazníků vyplynulo, že otázka střetu dědického práva s právem insolvenčním není zcela jasná napříč všemi zúčastněnými krajskými soudy. Zároveň jde o případ, který je zatím velmi málo vyjudikován, proto je dle mého názoru více než žádoucí, aby zde byla vytvořena pevná judikatura Nejvyššího soudu či judikatura soudů vrchních.

V dalším případě šlo o situaci, kdy při splátkovém kalendáři jsou zabavitelné příjmy manželů zcela hrazeny peněžitými dávkami třetích osob. Zde se již judikatura vyjádřila jasně a takové návrhy dlužníků – manželů se povolují. Ovšem dle mého názoru nelze takto postupovat, jelikož tím dochází k porušování zásad insolvenčního řízení. Oddlužení je určité dobrodíní, které stát činí vůči dlužníkům a ti by na oplátku měli být schopni alespoň částečně uhradit své závazky. Proto zde navrhuji změnu zákona, která by založila určitou procentuální hranici uspokojení nezajištěných věřitelů, která by však pocházela pouze z příjmů dlužníků. K tomu by zde existovalo moderační právo soudu, které by reflektovalo individuální okolnosti jednotlivých řízení.

Poslední situací bylo společné oddlužení manželů, kdy jeden z manželů má dluhy z podnikání. Zaměřila jsem se zejména na náležitosti návrhu společného oddlužení manželů, a zda je potřeba aktivních souhlasů či aktivních nesouhlasů věřitelů s pohledávkou pocházející z dlužníkovy podnikání. S těmito souhlasy je následně spojena i praxe některých státních orgánů, které tyto souhlasy poskytují jako podmíněné, nejčastěji 100% uspokojením své pohledávky.

I přes na první pohled jasnou judikaturu jsem zjistila, že rozhodovací praxe stále není jednotná v otázce, zda je potřeba tyto souhlasy přikládat už k návrhu na povolení oddlužení či nikoli. I když převládajícím názorem je, že souhlasy není třeba přikládat, přesto se objevují případy, kdy na nich soudy stále trvají. V této věci jsem však nenavrhovala změnu IZ, jelikož v průběhu zpracování diplomové práce byla dne 3. března 2017 schválena novela IZ č. 64/2017, která nabude účinnosti den 1. července 2017. V této

novela je otázka souhlasů řešena a výsledkem je **nutnost aktivního nesouhlasu** věřitele s pohledávkou pocházející z dlužníkovy podnikání. Aktivní nesouhlas musí věřitel přiložit nejpozději se svojí přihláškou pohledávky, a to s odůvodněním.

Na otázku podmíněných souhlasů bylo řešení nesporné, kdy tyto souhlasy nemohou být brány jako souhlasy s řešením závazku v rámci oddlužení. Dokonce jsou tyto souhlasy dle vrchního soudu spíše nesouhlasy věřitelů a návrh na oddlužení by měl být proto odmítnut. Ovšem z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že téměř žádný soud takto nepostupuje a k těmto souhlasům spíše vůbec nepřihlíží.

Řešením je však opět novela IZ, která nabude účinnosti 1. července 2017, jelikož už nebude potřeba aktivního vyjádření souhlasu a tím i vymizí praxe podmíněných souhlasů.

Závěrem bych ráda zmínila celkovou náročnost zpracování tématu. Insolvenční právo považuji za velmi zajímavý a svými výjimkami a specifickými i za poměrně obtížný právní obor, který se velice rychle mění a vyvíjí. Díky tomu jsem si mohla vybrat téma, které dává potenciál k alespoň malému přispění svými výsledky, a to jak z pohledu akademického, tak i ryze praktického. Ovšem v průběhu zpracování jsem se setkala s několika úskalími.

Prvním bylo nedostatečné množství sekundárních zdrojů, kdy drtivá většina z nich byla časopiseckého původu. To se vzhledem k dynamičnosti vývoje dalo očekávat a tento nedostatek byl vyrovnán poměrně bohatou judikaturou, která je v tomto oboru stěžejní. Přesto jsem k lepšímu zmapování praxe přistoupila k vytvoření dotazníků, které jsem rozeslala ke všem insolvenčním soudům. Bohužel i přes dlouhou lhůtu pro vyplnění a zpětné zaslání dotazníku přišly odpovědi pouze z několika soudů, a proto jejich výsledky nemohou být interpretovány jako rozhodovací praxe na celém území Česka. Dalším stěžejním zdrojem byly konzultace s insolvenčním správcem a s insolvenčními soudci. Díky těmto konzultacím jsem lépe porozuměla jednotlivým případům, a i celkovému směru, kterým se pravděpodobně bude oddlužení ubírat.

Dalším úskalím byla již zmíněná dynamičnost oboru, kdy v průběhu zpracování mé práce došlo ke schválení a vyhlášení novely IZ. Tato novela zavádí velkou změnu v podobě způsobu podání návrhu na povolení oddlužení, který bude umožněn pouze advokátem, notářem, soudním exekutorem, insolvenčním správcem a zejména pak tzv. akreditovanou osobou. To s sebou přináší celou novou třetí část IZ, jež se zabývá akreditací pro poskytování služeb v oblasti oddlužení.¹¹⁷

¹¹⁷ Část třetí IZ, ve znění zákona č. 64/2017 účinném ke dni 1. července 2017.

Jak popisují výše, tato novela se dotkla zejména kapitoly o oddlužení manželů, kdy jeden z dlužníků – manželů má dluhy z podnikání. V dalších případech je však irelevantní, a proto s ní ve své práci více nepracuji.

Obecně mohu říci, že mě téma insolvenční právo a konkrétně způsob řešení úpadku oddlužením zaujal natolik, že plánuji rozšíření mé práce a dále v ní pokračovat do budoucna. Po ukončení studia plánuji i své pracovní umístění v tomto oboru a zajistit si tak i vědomosti z praxe, které jsou tak důležité pro toto právní odvětví.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- HANOUSKOVÁ, Miloslava, KOUBOVÁ, Šárka a NĚMEČEK, Ladislav. *Praktický průvodce návrhem na povolení oddlužení*. České Budějovice: Občanská poradna při Jihočeské rozvojové, 2010. 42 s. ISBN 978-80-254-8509-5.
- HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. *Insolvenční řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. xviii, 262 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-459-9.
- KISLINGEROVÁ, Eva a kol. *Insolvenční praxe v České republice: v období 2008-2013*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. xv, 143 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-497-1.
- KOZÁK, Jan, BUDÍN, Petr a PACHL, Lukáš. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2008. 298 s. ISBN 978-80-87001-10-3.
- MARŠÍKOVÁ, Jolana a kol. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges, 2014. 864 s. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9.
- PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon s judikaturou*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 484 s. ISBN 978-80-7357-675-2.
- SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Konkurz a vyrovnání*. 3. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 829 s. ISBN 80-86861-47-3.

Seznam časopisů

- BEZOUŠKA, Petr, HAVEL, Bohumil. Podíl v obchodní korporaci ve společném jmění manželů, prý vše jasné--. *Obchodněprávní revue*, 2015, roč. 7, č. 4, s. 97–101.
- HAVEL, Bohumil. Oddlužení: zbraň nebo hrozba? *Právní rozhledy*, 2007, s. 50–55.
- JIMÁSEK, Tomáš. S poctivostí oddlužení dojdeš. *Právní rozhledy*, 2015, č. 23-24, s. 811.
- KAVAN, Petr. Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12, s. 436.
- KRHUT, Rostislav. Poctivý záměr v oddlužení. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 9, s. 42.
- PLEVA, Vítězslav. K pojmu nepoctivý záměr v insolvenčním řízení. *Právní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 104

- POHL, Tomáš. Insolvence jako druh civilního procesu. *Obchodní právo*, 2015, roč. 24, č. 7, s. 242–248.
- RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 765.
- RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 9, s. 713–732.
- ŘEHÁČEK, Oldřich. Osobní bankrot v soudní praxi. *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 20, č. 7, s. 45–47.
- SIGMUND, Adam. (Ne)pocitivý záměr v sanačních formách insolvenčního řízení. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 6, s. 35.
- SPRINZ, Petr. Kdo ještě je a kdo už není podnikatel aneb subjektivní přípustnost oddlužení dnes a „zítra“. *Právní rozhledy*, 2013, č. 10, s. 361.
- ŠŮSOVÁ, Táňa. Přinesla novela účinná od 1. ledna 2014 pro společné oddlužení manželů něco nového? *Ad Notam*, 2015, č. 1, s. 3.
- TARANDA, Petr. Úpadek dlužníka ve formě předlužení nejen coby ekonomický fenomén. *Právo pro podnikání a zaměstnání*, 2014, roč. 22, č. 4, s. 3–7.
- TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1.
- ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 153-54.

Internetové zdroje

- ŠRÁMEK, Dušan. Jaroslav Bureš o oddlužení: *Řada dlužníků je v úpadku už v době, kdy si bere poslední půjčku* [online]. Česká justice, 4. dubna 2015. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2015/04/jaroslav-bures-o-oddluzeni-rada-dluzniku-je-v-upadku-uz-v-dobe-kdy-si-bere-posledni-pujcku/>>.
- PACHL, Lukáš. *Statistické přehledy insolvenčních řízení v letech 2008 až 2011* [online]. Konkurzní noviny, 1. února 2012 [cit. 15. března 2017]. Dostupné na <<http://www.kn.cz/clanek/statisticke-prehledy-insolvencnich-rizeni-v-letech-2008-az-2011>>.
- Webové stránky www.kurzy.cz, [cit. 15. března 2017]. Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/>>.

Judikatura

- Insolvenční řízení vedená pod sp. zn. KSPH 40 INS 5210/2010 a KSPH 40 INS 5211/2010.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSPL 27 19205/2013.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSBR 32 INS 264/2013.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSOL 16 INS 4942/2016.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSOL 20 INS 24536/2016.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSPH 39 INS 4124/2010, resp. KSPH 9 INS 4117/2010.
- Insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSUL 43 INS 9499/2009, resp. KSUL 43 INS 2874/2010.
- Insolvenčním řízení vedené pod sp. zn. KSPL 54 INS 20837/2014.
- Přípis Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. ledna 2016, č.j. KSOS 33 INS 2829/2015 – B11.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. 29 NSČR 3/209 (KSOS 34 INS 625/2008).
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. 29 NSČR 17/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sp. zn. 29 NSČR 14/2009.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. října 2011, sp. zn. VSOL 506/2011 (KSBR 40 INS 6931/2011).
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. dubna 2016, sp. zn. 2 VSOL 54/2016 (KSBR 31 INS 15847/2014).
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. 2 VSOL 117/2009 (KSBR 37 INS 740/2009).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2008, sp. zn. 1 VSPH 273/2008 (KSUL 70 INS 3940/2008).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, sp. zn. 3 VSPH 562/2014 (KSLB 57 INS 7359/2012).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2012, sp. zn. VSPH 848/2012 (KSHK 45 INS 12804/2011).

- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. září 2011, sp. zn. 3 VSPH 574/2011 (KSPH 41 INS 14739/2010).

Komentáře

- FOERSTE, Ulrich (ed). *Insolvenzrecht*. Vyd. 4. München: C.H.Beck, 2008, s. 253.
- HÁSOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1504 s.
- KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1122 s.
- KOZÁK, Jan, DADAM, Alexandr, PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon a předpisy související: komentář*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xxx, 1635. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).
- SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.

Právní předpisy

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákona č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 362/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

- Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 22. Dezember 2016 (BGBl. I S. 3147) geändert worden ist

Shrnutí

Tématem diplomové práce je společné oddlužení manželů, kdy se zaměřuji na specifické případy, které v průběhu oddlužení manželů mohou nastat.

Prvním takovým případem je úmrtí jednoho z dlužníků – manželů v průběhu oddlužovacího procesu. Zde je tento případ dělen na úmrtí v průběhu řešení oddlužení splátkovým kalendářem bez relevantního majetku. Následuje případ úmrtí manžela v průběhu splátkového kalendáře s relevantním majetkem. Pak je to v průběhu zpeněžení předmětu majetkové podstaty či předmětu zajištění. V každém případě je navrhován vhodný postup soudu s odkazem na judikaturu, zákon a zejména konzultace s insolvenčními soudci.

Druhým případem je oddlužení manželů, kdy je zabavitelný příjem obou zcela nahrazen peněžitou dávkou třetí osoby. V kapitole se věnuji zejména upozornění na nebezpečí, které obsahuje úprava zákona, umožňující peněžité dávky třetích osob. Dále se věnuji aktuálnímu stavu judikatury, zda je takové jednání dlužníků bráno jako nepoctivý záměr.

Třetím případem je situace, kdy má jeden z manželů dluhy z podnikatelské činnosti. Zaměřuji se zejména na řízení před schválením oddlužení, zda je potřeba aktivního souhlasu či nesouhlasu věřitele a zda je podmíněný souhlas věřitele brán v potaz, jako dostatečný.

Následuje kapitola věnující se vyhodnocení dotazníků, které byly adresovány všem prvostupňovým insolvenčním soudům a které se věnují výše uvedeným případům.

Závěrem se věnuji komparaci české úpravy oddlužení s úpravou v Německu, kdy se zaměřuji především na počáteční fáze řízení.

Abstract

The topic of thesis is a common debt relief spouses, which focus on specific cases during spouses debt relief can occur.

The first such case is the death of one of the debtors - spouses during the process. Here the case is divided into deaths of one of the spouses during the repayment schedule of debt relief solutions without relevant assets. Following the case of the death of one of the spouses during the repayment schedule of debt relief solutions with relevant assets. Then it is death during the sale of the assets or securing subjects. In any case, the proposed appropriate procedure of the court with reference to the case law and consultations with the insolvency judge.

The second case is deleveraging spouses, which is attachable income both completely replaced by a cash benefit of a third party. The chapter is devoted to particular hazards, which includes a law allowing cash benefit of third parties. Further I describe the current state of the case law as to whether such conduct debtors seen as dishonest intent.

The third case is a situation where one of the spouses has debts from the business. I focus mainly on the proceedings before the approval of debt relief, whether you need an active agreement or disagreement with creditors and whether the conditional approval of the creditor been considered, as sufficient.

The following chapter devoted to the evaluation of the questionnaires, which were addressed to all first-instance courts insolvency.

Finally, I deal with a comparison of Czech legislation with debt relief legislation in Germany, which is focused mainly on the initial phase of the proceedings.

Klíčová slova

Oddlužení, společné oddlužení manželů, smrt jednoho z manželů, insolvenční právo, dědění v insolvenčním řízení, úpadek, poctivý záměr, peněžité dávky třetích osob, podnikatel, aktivní souhlas, aktivní nesouhlas, podmíněný souhlas.

Key words

Debt relief, debt relief spouses, death of a spouse, insolvency law, inheritance in insolvency, bankruptcy, honest intent, cash benefit of third parties, businessman, active agreement, active disagreement, conditional approval.

Přílohy

Příloha 1 – Dotazník

Dotazník k diplomové práci

Své odpovědi pište prosím červeně

1. Na jakém krajském soudě působíte?

2. Při smrti dlužníka – manžela v průběhu zpeněžování **majetkové podstaty** je předmět zpeněžení předmětem dědického řízení?

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď

3. Při smrti dlužníka – manžela v průběhu zpeněžování **předmětu zajištění** je předmět zajištění předmětem dědického řízení?

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď

4. Dojde-li k úmrtí dlužníka při společném oddlužení manželů, je nutné provést vypořádání SJM?

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď

5. Může se pouhou smrtí dlužníka – manžela změnit splátkový kalendář pozůstalého dlužníka? (*Neberte prosím v potaz změnu ve výši odměny a hotových výdajů insolvenčního správce a změnu ve výši nezabavitelné částky dlužníka*)

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď

- a. V případě, že jste odpověděli na předchozí otázku ANO, napište prosím, jak se splátkový kalendář změní.

6. Povolujete oddlužení manželům, kteří žádají o splátkový kalendář, který je již od počátku zcela hrazen peněžitými dávkami třetí osoby?

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď

7. Je takový návrh na povolení oddlužení, **dle Vašeho názoru**, v rozporu s poctivým záměrem dlužníků?

Ohodnoťte číslem 1 – 5; 1 = ano, zcela, 5 = určitě ne

8. Je takový návrh na povolení oddlužení, **dle Vašeho názoru**, v rozporu principem nápravy dlužníka a jeho ekonomické výchovy?

Ohodnoťte číslem 1 – 5; 1 = ano, zcela, 5 = určitě ne

9. Při návrhu na povolení oddlužení dlužníka podnikatele, žádáte aktivní souhlasy věřitelů s pohledávkami z podnikání či mají věřitelé vyjádřit aktivní nesouhlas, jinak je bráno, že s oddlužením souhlasí?

Bez aktivního nesouhlasu postupuji, jako by věřitel s oddlužením souhlasil

Žádám aktivní souhlas věřitele, a to již v návrhu na povolení oddlužení

Nebo doplňte vlastní odpověď

10. Věřitel souhlasí s oddlužením dlužníka podnikatele, ale jeho souhlas je podmíněn určitým procentuálním uspokojením, které je zpravidla vyšší než požadovaná hranice 30% nezajištěných závazků. Je pro Vás takový souhlas věřitele dostatečný? (typicky souhlasy OSSZ)

ANO

NE

Nebo doplňte vlastní odpověď